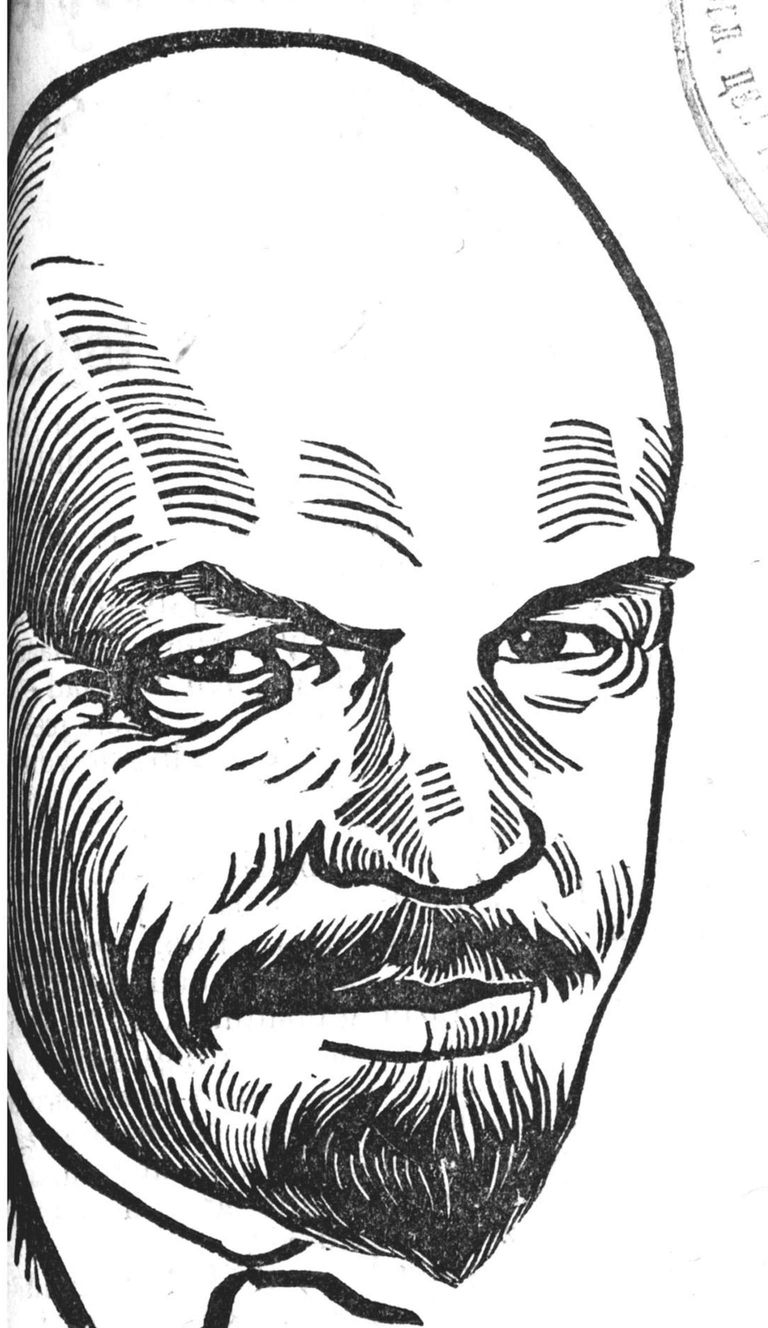
BURIAAD - MONGOLIIN ARBAN ƵIL MANDAG

1933 onii ijyyli 10 nii ɵdɵr № 157 (1014)

Gazar byriin proliitaarinar negedegtii — Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

Buriaad-Mongoliin
YNEN

BK (b) namiin B-M. moƶkom ba B-M. resp. TK bolon yiledb. eblefiin B-M. zəbləliin emənəəs ɵdɵr byri niitelegdene. 4 ƶildegarça baina.

Urida cagta koƶomtoson, gaşuun kɵndɵɵr daralagdasan bɵgɵɵd orosiin kaanta zasagiin yndesenii zaka kizaar baisan Buriaad - Mongol ɵɵriingɵɵ soveed zasagta kɵgƶɵltiin arban ƶil dotoroo RSFSR iin tyryy zergiin yndesetenii respyyblikyydiin negen bolon şilƶebe.

Yrgelƶedeeilaltiin arban ƶil

Mongol ulas sovood o respyyblike bolƶo sonii oi gyicebe. Ene otoroo Buriaad Monbol tyynii komuuniis ri dooro tuiliin jkeken aikamƶagta jkeken ilasanii ba angiiin ilgaltaaltanii zasagtai baisan n tɵrɵlkitɵnii tyyke gdee ɵdii baikaas baiukar bodolgoton bol ƶeç çadaka ygei bai- Buriaad u lasiin ugaa gnulaltiin 10 ƶil bolbol jiin kenlini yndesenii eb baisaniigi todoos elke SSSR dotoroo proniuur deere togtood da darlagdasan baga kagas kolooni bolson jɵrɵnkiidɵɵ kapitaliisaoron ygei socialiisam in karagui neegdene) aamaas) geƶe kelseniigi miin yndese barimtaar bodoto kɵgƶɵltɵɵr geina

olon niitiin kɵgƶɵltiin s dabaƶa, socialiis tei- ƶil dotoroo Buriaad on tiime tyykete dabool aldarta Ogtiaabriiin kubiskal bolno, tere bol „nege cokicoor yndesenii daralaltiin ginƶiigi tasacokison, tedenii kuçanii yndese jasatanii koorondiin temeceliigi zogsoon tasalsan, olon ɵndoo jasatai arad zoni nairamdal zokiookiin tula yndese kɵrɵsiini ceberlesen ba orosiin prolitaartaarta gancakan kossiiin bişe karin Jivroopo ba Aazi daki tyynii bagajasatai aka dyyneriin itegeke naidaka yzeliigi olgoƶo ɵgɵsɵn baina“ (Staalin).

Ynekeere tere kolbooto ulasiin olon tɵmɵn baga jasata aƶalçan aradiin koorondiin aka dyyneriin eb nairamdaliin yndese deere ba tyryylen jabasan prolitaariiin tɵdeere ba tyryylen jabasan prolitaariiin tɵbyydiin ɵdɵr byriiin tusalamƶa yzyylsen bolon komuuniis nam ba tyynii TK nɵk. Staalin tyryytei onobçotoi mergen kɵtɵlbɵri ɵgɵsɵnii ildaraa Buriaad ulasiin aƶalçan arad bol ene 10 ƶil dotoroo ynendee gaikamşag jkeken zani juu koino koƶomdoson bɵgɵɵd balar cagiin bydyylig josonii ekonoomike, aƶa baidal ba sojol bolbosoroliigi yndeseereni socialiis josoor çinedken zasaka zam ɵngɵrɵgdɵsɵn baina yje nasandaa yndese jasanii daralaitada daragdaka ba fiodaal—kulaag lamnariin mɵlƶɵltɵd bolon erdem sojol ygei karankii baidaliigi eceslen salgasan gancala Leeninii yndesenii bodolgiigi kelberyylen ygei bejelyylsenii yndese deere ede ugaa jke amƶalta tuilagdasan ba mɵn tedenii yndese deere BMK—iin aƶalçan aradiin aƶa akui ba sojol bolboosorliigi caaşadaa ulam jike er debƶyylkiin bykii dɵkɵm nɵkɵcɵliigi baiguulsan ba angi ygei socialiis baidalta cukarilta ygeigeer dabçan orkiin tula bykii erke baidaliigi ɵrgɵn jekeer laiguulsan baina şuu.

Baigal dalain ɵmɵnɵki oron nutag bolko Buriaad Mongol ulasiin zyyn tala ba Alas dorono zygiigi ulaan ceregiin ba ulaan gvaardiin kamtarsan kyçeer olon ulasiin imperliistanariin tukirdasan bolko Kolçaagtan ba essernyydiin nobço nookoinuud bolon Buriaadiin niudargan, lama ba nojodiin syylçiin tyryyner bolko Kankasaajev, Tabkaajev ba busadiinç ceberlesenii daraada ba byyferijgi usadkasanii syylde Buriaadiin butarkai taruu oron nutagiin, alba zakiraanii ba aƶa akuigi negedkemel alba zakiraatai—aƶa akuitai ba oron nutagtai bolgon kamtaruulƶa çadaka argatai baisan yndesenii foormotoi respyyblike togtookiigi Buriaad Mongolçuudiin aƶalçanii ɵɵsɵdiini erilgligi ankaran abasanii yndesen deere ba tiime kamtaralga gol socialiis baiguulaltiin keregte aƶalçan aradiin kyçe çadaliigi ba arga zyigi gyiced sainaar kamtaruulan kanduulkiin tula bodomƶotoi sain baisanaas yndeseleƶe, 1923 ondo Byke rossiin Tɵb gyicedkeke komiteediin zypreziidiym bol Sibiiri ba Alas dorono zygiin debisker deere togtood beje bejeesee amindaa baisan B—M avtonoomito moƶonuudiigi negen avtnoomito soveed socialiis Respyyblike bolgon kamtaruulka tukai togtool gargasan baina.

Buriaad respyyblikiigi togtooson cagaas koişo arban ƶil ɵngɵrɵbɵ—ene arban ƶilde uridiin munkag karankii baidaliin ton kɵndɵ ylegdel bolko fiodaal obogtonii ƶançaltai temecesen aƶalçanii çusa sorodog niudargan, lama nojodtoi ba konƶoo aralƶaa ba çulaka mɵlƶɵkɵ jabadaltai eris temecesen ba socialiis baiguulaltada karşa daisadtai bolon tedenii şoviniis, nacionaliis ba oportuniis aagintanar bolko jike orosiin deerenkii yzel, nutagiin nacionaliizam, paanmongoliizam ba baruun „zyynii“ yzeltei eris temecesen baina.

Buriaad Mongol aƶalçaniigi ekonoomikiin talaar dooşoni daraka ba beje makabudiin talaar doroituulan muudkaƶa mukar karankuida namnaƶa oruulsan kaanta zasagiin ba ƶandaarmiin keden zuun ƶiliin yzegdee ɵdii jike daralalta ba kolooni bolgon kocorgoson jabadal ba zajaandaa ɵɵdɵ ygei muu aƶa akuigiini syidken sandargasan imperialiizmiin ba arad irgenii dain baildaan boloson ƶilyyd bolbol tede Buriaad Mongol aƶalçadiin kyzyyn deere kɵndɵɵr buusan baina.

Respyyblikiin kɵdɵɵ aƶaliigi kubilgaka talaar ede byke amƶaltanuud bol tariaalangiin talmaigi 2 dakinaas ilyy yrgedkeke jabadaliigi kangaƶai.

Niudargan lamanar ba nojod metiin etegeedyydees gaƶariigi kubiskaliin ƶuramaar abça enyynii yndesen deerees kɵdɵɵ suurin nutaguudta gaƶariin edlyyride kubiskaliin uridaki josoor kandalga ba ugiin ylegdelyydiigi usadkagdasan baina. Kamtaruulgiin yndesen deerees nyydel aƶaltaniigi suuriƶuulka probleeme şiidkegdeƶei.

Uridani yrgelƶe şakuu ysegbiçeg medeke ygei baisan Buriaad ulas bol mɵnɵɵ 10 ƶil gyicesen yjede yrgelƶe yseg nom medekiin uridatai (75 kubi) baina. Kyykediin anka şatiin niitiin suralcal ɵngɵrgɵgdɵbɵ.

Yndesenii majagtai proletaariiin udka çanartai sojol gegeerel baiguulagdaƶa baina.

Soveed Buriaad Mongoliin ɵɵriingɵɵ 10 ƶiliin kugacaada Socialiis baiguulaltiin froonto deere gyicedkesen tuiliin jike dabaltiin iime kolo busa dyn bol „Soveed zasagiin kɵgƶɵltiin tylkiyyrte kyçegdesen jivroopiin busa arad zoniigi çɵlɵɵlɵkɵ jabadal bol ynekeer urid jabaƶa erdem sojol, yuekeer urid bolbosorongui baidaliigi jivroopadaki arad zonoos baakanç dutuu ygeigeer urigçani dabşuulƶa çadagdaka baina“ geƶe nɵk. Staalinii kelesenii zɵb asaniigi ɵçɵɵ ilyy gerçelene şuu.

Buriaad ulas bol Soveed ulastai kamta socialiis aƶaliin fyndaamintiigi amƶaltatai byridkeƶe, „Ken keniigi“ gesen probleemiigi Socialiizmiin tusada eceslen şiidkeke zuuraa şine ɵçɵɵ jike kariuucalgatai angi ygei socialiis bɵlgɵm baiguulka yjede oroƶo, soveed ulastai kamta neƶeed byrees çadabariiin talaar ba neƶeed byride aƶaliin talaar gesen socialiisiin gaikamşag majagta tugta jaaran dabkiƶa baina.

Buriaad Mongoliin kɵgƶɵltiin şine yjiin urida baisan aguu jike ƶorilgonuud bol 10 ƶiliin socialiis baiguulaltiin dyngeer arcaa ygei todorson, ɵçɵɵ eceslen cokigdoo ygei niudargaçuud ba tyynii olon aagintanar keseegçed Kolçaag—Semionoviin, koorlogçod, baruun zyynii kelberil kyrtele namiin zergede baisan etegeedyydtei kyçer temeceleer şiidkegdeke ba şiidkegdeƶe bolko baina.

BMR iin 10 ƶiliin oin yjede kɵdɵɵ aƶaliin koligtiivƶaral 65% kyrbe. 5 mal aƶaliin sovkooznuud, 11 MTS, 18 MSSnyyd baiguulagdaba. Kamtarsan kɵdɵɵ aƶalda matirijaal—teeknikiin baaƶiigi suurilan baiguulkiin talaar şiidkekii amƶaltanuud dabagdaba.

Protetaariiin digtatuuriin yndese deere ɵɵriingɵɵ yndesen avtonoomito soveed zasagtai ulas bolsoor 10 ƶil gyicesenii dɵn byridkeke zuura Buriaad ulasiin aƶalçad bol oiriin 4—5 ƶilde angi ygei socialiis baidaliigi baiguulkiin tɵlɵɵ temeceke remeceliin froonto deere ɵɵsɵdiingɵɵ angiiin seremƶe ba daiçalkii çadabariigi bolon yiledberiiin çin ƶorigiigi ulam byri deeşeni ɵrgɵkɵ bolno.

BK (b) Nam ba tyynii udaridagça nɵk. Staalin mandag!

Kolooni Dorono zygiin kile deere Socialiizmiin beki suuri bolko BMASSR mandag!

Byke delekein aƶalçadiin eke oron bolko SSSR mandag!

...tyryy nɵk. Dabaagiin.

BK (b) namiin Moƶkomiin sekretaar nɵk. Jerbaanov.

AKS-iin tyryy nɵk. Dorƶiin;

BMASSR iin Byke kɵdɵlmɵriçɵn koloozoon kolkoozçon ygeitei ba duuda cadaltai ɵmçlin aƶaltanda

Nɵkɵdaa!

Buriaad Mongoliin avtonoomito soveed socialiis respyyblikiin ugtasan oito 10 ƶiliin ɵdɵr ijyyliiin 10-do gyicene.

BMASSR-iin 10 ƶiliin torşo dotoroo erkilesen socialiizmiin baiguulalta bol Leeninii yndesetenii bodolgiin zɵbiigi gerşelene, „SSSR ulas dotoroo proletaariiin darann guilan zakiraka (diktatuura) zasagiin togtoosonii açaar)—darlagdan mɵlƶɵgdɵƶɵ baigaa baga jasatanii oron bolko kolooni ba kagas kolooni ulasta „Kapitaliizam yje garal ygei, socialiizmiin zamaar kɵgƶɵkɵ kargui neegdene“ gesen namiin ile todorkoi ƶaabariar erkilegdeƶe baina şuu. (Kominteerniin prograamaas)

„Ogtiaabriiin jike kubiskal bol negen çanga cokidosoor baga jasatanii darlaltiin genƶiigi tasalaƶa-ulasiin koorondoki kuuçan baidanliigi şinedken irgyylƶe tabisau juma, ulasiin koorondoki karilcan nebterelceke jabadaliigi ceberle çadaƶa oros ulasiin proteraarinariin gancakan Rossiin bişe ba Jevroopo ba Aazi ulasiin gaƶaruudta baga yndesetenii dunda zɵbɵɵr bodoloo tabiƶa çadasaniigi naidalga oluulsan baina (Staalin).

Ynendee, ulasiin koorondoki karilcaagiin yndeseer zɵblɵltɵ ulasiin proletaariiin ɵdɵr byriiin tusalamƶaar komuniis namiin ba tyynii TK bolon nɵk. Staalinii çadabaritai mergen ba cusaraşa ygei çanga udaridalgaar Buriaad oronii aƶalçan arad bol ynekeeree gaikamşag zamaar aƶa baidal, sojol bolbosoroliigi yndeseereni şinedkeke zamaar kɵgƶɵn jirebe. Gancakan yje nasanii yndesenii darlaltiigi usadkasan namiin Leeninii surtalta-yndesetenii bodolgiigi gaikaruulal ygei bejelyylsenii yndesen deere Buriaad Mongol ulasiin aƶa akuin ba sojol bolbosoroliigi caaşani kɵgƶyylke ɵrgɵn jike arga oldoƶoi.

Ulaan cereg ba ulaan partizanguudiin negedesen kyceer Baigal şadar ba dorono zygiin olon ulasiin imperaliizmiin tokirdoson bolko semioonovton kolçaaguud kaaplitın, yngerne menşeviigi ba eseenyydiin kog, Buriaadiin niudargaçuud ba lama nojodiin udaridagça Kankacaiin, Tabkain g.m. ceberlesenii udaa aƶalçani ereltiigi yn-

(Yrgelƶeleli 2 dugaar niuurta yze).

BMASSR-iin byke kedɵlmɵriçɵn kolkoozçon ygeltei ba dunda çadaltai aƶaltanda

(Ekin niuuriin yrgelƶelel)

dese bolgon byyfir ba tere yjede baisan umara ba dorono zygiin Buriaadiin avtonoomito mozonuudiigi usadkasanii syylde BMASSR-gi baiguulaka tukai asuudal tabigdasan belei. 1923 ondo byke orosiin tɵb gyicedkeke komiteed bol Buriaad Mongol, sibiir ba dorono kizaariin avtonoomito mozonuudiigi negen avtonoomito soveed socialiis respyyblik bolgon negedkeke tukai togtool gargasan baina.

Tere cagaas koişo 10 ƶil fiodaaliin ylegdeitei temeceke, lama nojod niudargaçuud kudaldaa aralƶaanii kapitaaltai temeceke, socialiis baiguulaltiin bykii daisanguud ba tedenii tɵlɵɵlegçed baruun „Zyynii" oportuniistan bolon orosiin deerenkii şoviniizm ba yndese barimtalaka nacionaliizimtai temeceke eris katuu temeceliin 10 ƶil ɵngerɵƶei. Ene temeceliin dotor kubiskal ba socialiis baiguulaltada şuud tyşesen nɵkɵd cɵɵken bişe tedenii duraskalni tedenerees ami nasaa kairlal ygei jabasan keregiigi cegnegçed byriin zyrkende byke baina.

Leeninii surtalta namiin TK, Kizaariin ba moƶiin komiteediin udaridalga dooro Leeninii tug ba komuniis namiin gol şugamaar jabasa Buriaad ulasiin aƶalçan arad bolbol, angigyi socialiis bɵlgɵm baiguulka zamaar itegel tɵgɵldɵr jabaƶa baina. Urida geegdengi jabasan, kojordoki mɵlƶɵgdɵsɵn, kaanta zasagaar mukar oruulagdasan aƶalçan niite bol temeceke temecel dotor ediin ba yzel surtaliin darlagdaliin kamag yndesiigi udaa daraluulan butacokiƶo, urid yzegdeegyi kurdabçalalaar socialiis baiguulaltiigi erkilƶe baina.

Çikende duuldaagyi darlagdal ba kolooniin bogoolçoliin 900 ƶil imperaliizmiin ba arad irgenii dain baildaanii ƶilyydni Buriaadiin aƶalçan aradiin mɵrɵ deere kynde yyrge bolson baina.

BMASSR-gi baiguulka yje kyrtere kedeenii aƶa akuin bolbol tuiliin jikeer sarnisan. Tariaalangiin talmaini 1916 17 onuudtai zergeçyylbel 36% maliin too 38% koroson baina, Aƶa yiledberi gekede gar yiledberiin janzatai, kuuçarsan bydyylig tɵkɵrelgɵter kamta 800,000 tɵk. yndesen foondotor 800 kyn kedɵlmɵriçɵdtei 18 yileberiin oronuud baisan. Respyyblike baiguulka yjede kaanta zasagiin koloonoinoos Buriaadiin aƶaltanda yldeseni iime baisan belei.

Ɵngersɵn 10 ƶil dotor Buriaad ulas bol uridani Kizaariin kolooni ba ykeliin urida baisanaa odoo tyryyşiin respyyblike bolƶo zyyn kizaarta socialiizmiin bata tulguuri bolƶoi.

„Zaka kizaaruudta aƶa yiledberiigi tesɵbçɵlɵn nebteryylƶe uridiin darlagdasan yndeseteniii respyybliknyydte kotiin aƶa yiled·beriin gulamta baiguulƶa enyyndee suuriin aƶalçadiigi oloor kanduulka" çukala gesen komuniis namiin XII dugaar kuraliin togtool bodoto deereni bejelyylegdeƶei.

Komuniis namaar kɵtɵlberilegdɵn orosiin proletaariin ceke tus lamƶaar ene 10 ƶilde manai respyyblik dotoroo yndeseereni kubilalta kiigdesen ba baisan aƶa yiledberinyydiigi yrgedkegdesen kotiin aƶa yiledberide 18 milioon tɵk. mɵngɵ kyrter oruulagdasan bolon 10 ƶiliin kugacaa dotor byteesen edleliin gargacani 5-dakin urgacan kedɵlmɵriçɵnii too 2 dakin oloşorosou (yndesenii kaadr 16 kubi ɵrgɵdɵsɵn) baina.

Odoo Deede Ydiin zain galiin staanca mikanliit metiin yiledberinyyd kedɵlmɵridɵɵ oruulagdan jabuulagdasan ba remzavood, makanii kombinaad, onisoƶoruulagdasan şiliin zavood g.m. aikabtar jike aƶa yiledberinyyd baiguulagdaƶa uridani olonkidoo mal —tariaan aƶaltai respyyblikiigi odoo indyystri tariaalan aƶaltai respyyblike bolgogdoƶoi.

Buriaad—Mongoliin kedɵɵ aƶal bol mɵn yndeseer kubilgagdasan baina, gebel ƶiƶeken ɵmçiin aƶaluudiigi socialiis josoor kubilgan baiguulka keregte şiidkekii amƶaltanuudiigi gyicedkegdesen ygeitei dudaçuudiin 66 kubini kamtaruulagdasan ba 5 mal aƶaliin sovkooznuud 11 M.T.S ba 18 M.S.S emkidkegdesen baina

Teeknikiigi şinedken baiguulka talaar mɵn şiidkekii dabaltanuudiigi gyicedkegdesen aƶai. Gancakan 1932 ondo 1640 mingan tɵk. eideb janƶiin kedɵɵ aƶaliin maşiinanuudiigi acarasan ba 10 ƶiliin caana gaƶariin aƶallalgada yndesen zebseg baisan sokaa (modon anƶasa) bol odoo ecesleen yyrigdebe.

Respyyblikiin socialiis talmai deere 312 traagtaruud, mingan eldeb onisoto kedɵɵ aƶaliin maşiinanuud kedɵlmɵrilƶɵ baina.

Kojordugaar taban ƶiliin bolşoviigiin tariigiin byridkelde tariaalangiin talmain 81,4 kubini socialiis aƶalda kabaadasan ba respyyblikiin gol aƶal salbari—mal aƶaliin 57,6 kubini cos. aƶalda kabaadaƶai.

tarilgiin talmai kojor kasaas ilyy jikedbe. Niudargan ba lama nojod etegeedyydees gaƶar ba zer ƶebsegyyd'igi kubiskaliin ƶuramaar abça tyynii yndeseer kedɵɵ suurinaa kubiskaliin uridaki ugiin josoor gaƶariin edlyyride kandalgan usadkagdaƶa, mal aƶaltai nyydel aƶaltai buriaad ailuudiigi suurin baidalda oruulka probleema şiidkegdeƶei (nyydel aƶaliin 25 kubi, kas nyydel aƶaliin 21 kubi suurizuulagdaba)

Koito kizaariin rajoonuudta ba ilangajaa tyngyys niasuudiigi gaƶariin baiguulgiin talaar suurizuulka, kotiin aƶa yiledbeiiigi ba olƶoboriiigi debƶyylke metiin soc, baiguulaltiin kedɵlmɵrinyyd nileed jikeken kiigdesen baina.

Yrgelƶe yseg nom medeke ygei baisan buriaad ulasuud yrgelƶiin yseg nom medekiigi gyicedkeke zamaar jabaƶa (75 kubi) baina.

Yndesenii majagtai proletaariiin udka çanartai sojol gegeerel gynzegiigeer dabkiƶa boi,

Ekin şatiin niitiin suralcal ɵngɵrgɵgdeƶe surguuliin nasanii kyykesyydiigi 94.2 kubi kyrter kabaaduulagdasan ba mɵn doloon ƶiliin suralcal ɵngɵrgɵgdeƶe tyynee anka şatiin surguuliigi dyyr gegçediin 70 kubi kabaaduulagdaƶai.

Sojol gegeereliin oronuud (klyyb, sojol bolbosoroliin geryyn Kinoo ba unşalgiin geryyd) jike ɵrgɵɵr baiguulagdaba.

Yndesenii teatr baiguulagdaba 3 deede surguulinuud emkidkegdebe, teekuikymyydiin too 14 bolson ba olon tiraaƶatai keblel soninuudiin too 18 kyrgegdesen tedenii 6-ni buriaad kelen deere aƶai.

Kuuçan mongol ysegiigi latazaruulka mete gaikamşag çukala kemƶeenyydi ɵngɵrgɵsɵn baina. Leeninii ba Staalinii gol zokiooluud yndesen kelen deere oruulagdasan baina. 1931 onoos ekilen anka şatiin surguulinuud bygede yndesen kelen deere oruulagdasan ba şine latiin yseg jabuulagdasan bolon Mongoliin uran biçugiin ba erdem teeknikiin kelen baiguulagdasan boi.

Kubiskaliin urida yjede buriaad ulas bol negeç bolniico ygei negeç argaçan (doogtor) ygei, negeç ambulatoori ygei baisanaa, odoo aƶalçan aradiin ba ilangajaa yndesen buriaad aƶalçadiin keregleliigi kangaka emnelgiin ba arig ceberiin talaar tuiliin jikeken dabaltanuudtai baina.

Bolniiciin kebteriin (karabaadiin) too 915 bolgogdoson ba argaçadiin too 134 kyn boloson bolon arig ceberiin ba gegeerel bolbosoroliin oronuud jike ɵrgɵdɵsɵn baina.

Ede byke kemƶeenyydiin açaar tyged lamiin emnelge usadkagdaba.

Kedɵlmɵriçɵn ba tariaaçanii aƶa amidaraliin erke baidal saiƶaran debƶeƶe baisan. Aƶal ygeigi byrimɵsɵn usadkagdasan kedɵlmɵriçɵnii kedɵlmɵriin kelɵsɵn kojor dakin şakam nemebe, kedɵlmɵriçɵn ba tariaaçanii aşag olƶo bol ƶilees ƶilde nemeƶe baina. Bykii ygeiteiner bygedeeree şakam kolkooz aƶalda kabaadaƶa, „enyynii yndesen deere tariaaçan aradiin niudargan ba ygeitei bolon ilgaradag jabadal tasaran salaba" (Staalin). Enyyntei kolbogdon kedɵɵ nutagta ygeireke jadaraka ba ɵlɵsɵkɵ zoboko baidal kocoron synesen „mɵnɵɵ yjede tariaaçan bolbol ɵɵriingɵɵ medelde traagtar kedɵɵ aƶaliin maşiina, yrisenii foondo zapaas foondo g. metenyyd baisan kolkooziin geşyyn aad bykii juumaar kangagdasan eƶen mɵn bolno." (Staalin).

Buriaad ekeneriin baidal yndeiseeree şinelen kubilaba, enyynii urida ɵɵriingɵɵ byleneriin ba eriin bogool zarca baisan aad ali negen ed mete kudaldagdadag baisan darlagdasan karankui Buriaad aƶalçad ekener bol mɵnɵɵ yjede socialiis baiguulaltiin idebkitei kedɵlmɵriçɵd mɵn bolƶoi.

Internacionaliizmiin delgerengyi kyçete tug dooro bolşoviig namiin ba tyynii Leeninii Tɵb komiteed, nam aƶalçanii inag kyndete udaridagça bɵgɵɵd, Leeninii erkim sain şabi bolko nɵkɵr Staalinii onobçotoi mergen kɵtɵlberi dooro Buriaad Respyyblikiin aƶalçan aradiin arban ƶiliin jike temeceliin ba kedɵlmɵriin dyn byridkekede ileresen ilaltiin ba gyicedkeliin medeenyyd bol kolo gyiced bişeer jerɵnkiidɵɵ iime baina.

Buriaad ulasiin aƶalçad aradiin arban ƶil dotoroo ɵngɵrɵsɵn zam bol „Soveed zasagiin kɵgƶɵltiin tylkiyyrte kyşegdesen Evroopiin bişe arad zon çɵlɵɵlɵkɵ jabadal bol ynekeeree urid jabaƶa baigaa erdem sojol ynekeeree urida jabaƶa baigaa bolbosorongui şine baidaliigi jivroopiin arad zonoos biçiikenç dutuu ygeigeer urigşaa dabçuulƶa çadaka bolono" geƶe nɵkɵr Staalinii kelesen ynen ygeni ton zɵb baisani byri jikeer lablan batalaƶa baina.

BMASSR-iin kedɵlmɵriçɵn, kolkoozçon ba ɵmçiin aƶalta ygeitei dunda çadalta nɵkɵdaa, ɵngɵrɵsɵn arban ƶil dotoroo temecel ba ilaltiin gaikamşag jike ɵngɵrgɵgdɵbɵ. Edegeer ilaltanuud bol, „ɵɵrɵɵ byteke" josoor tabigdasan bişe karin berkeşeeltei temeceke ton kynde kyşer katuu çanga temecel dotoroo, ƶɵblɵltɵ zasagta karşa etegeedyydtei temeceke temecel dotoroo angiin daisan ba nam dotoroo bykii tedeneriin aagintanar bolko baruunii „Zyynii" oportuniistanar ƶyse byriin bildaguuçanariin esergyy zyrişelgetei eris temeceke temecel dotoroo tabigdaba. Gaikamşagta jikeken zam ɵngɵrgɵgdɵbɵ. Enyynees koino tyynees dutuu bişe gaikamşag jikeken zam baina, Enyynees koino angi ygei socialiis baidal baiguulkiin tulada temeceke temecel baiƶa baina.

Ene zam deere baga bişe berkeşeel tokiooldokoni jamarç açag sezeg ygei, uçarani bol kamagiin tyryynee prolitaariin digtatuuriigi galzuugaar yzen jadagça ba manai respyyblikiin urigşaa bodomƶotoigoor debƶeke jabadalda saad toromşog kiike bolon manai kygƶeltiigi dooşoni daraka deƶe ali bolko arga çadalaaraa oroldodog angiin daisad bol tyynii caana ɵɵsɵdiingɵɵ bejee daldalan jabaƶa baina.

Niudargaçuud butacokigdoson bolboç ecesleen daragdaa ɵdii.

„Socialiis dobtololgiin bytemƶetei jabadal bol zarim rajoonuud ba socialiis baiguulaltiin zarim salbarinuud deere angiin temeceliigi şine foormoor kurcadkan çangadkaka jabadaliigi zailaşa ygeigeer iryylƶe baina, geƶe namiin 16 dugaar konfireenciin zaasan zaabari bol ɵɵriingɵɵ udka çanariin kyçee buuruulsan ygei baina" (janvaariiin pleenymiin togtooloos).

Manai respyyblikiin erke baidal dotoroo ene zaabariiin zɵb baisaniigi gerşelke yliger ƶişeenyyd baga bişe. „Kocoron syneƶe baigaa anginuudiin syyliin ylegdelnuud bolko aƶa yiledberiiigi eƶemdegçed ba tedenii nobço naƶagainuud, nimaaçad ba tedenii tusalagçanar uridiin cagaantanii opiseernuud ba uriaadniguud, uridiin poliicanar ba Zandsarmanar ba degeerenkii şoviniisam yzelte eldeb lyreliin byrƶiitenii erdemten bolon ali bykii soveed josiigi esergyyceke etegeedyyd manai faabrig zavooduud alban gaƶaruud, kudaldaanii emkinyyd tɵmɵr zamiin yiledberiin oronuud ba ilangajaa sovkooz kolkooznuudta tarkan daaruulƶa „kedɵlmɵriçɵn" tariaaçan" nii bagni nemeren ɵmɵsɵɵd bejee niuuƶa baina geke zuuraa keterekeidekedee tedenii zarimuud bol namdaç şurgaƶa oroson" (Staalinii.

Ede bykii daisadta ynekeeree kubiskalta josonii seremƶe keregtei socialii baiguultaltiin daioadtai kair gam ygeigeer temeceke temecel keregtei.

Enyyn ygeigeer ilalta baika joso ygei. Egyyn ygeigeer kojordugaar taban çil dotoroo ba ilangajaa odoo 1933 onii niuurta burikad ulaşrin aƶa akyin emene tabigdasan tedegeer aguu jikeken zorilgonuudiigi şiidkegdeƶe çadagdaka ygei baina..

Bidener ɵɵsɵdiin gyicedkel amƶaltanuudiin dyngiigi byridkekiin kamta, ɵɵsɵdiin kedɵlmɵride byke dutuu dunda ƶyilyydiigi durasal ygei dugai ɵngɵrɵkɵ joso ygei. Dutuu ƶyilyydiigi Byke oros ulasiin tɵbiin gyicedkeke komiteediin 1933 onii Main 20-nii ɵderiin togtool dotoroo kelekeni „Buriaad Mongoliin soveed bolbol socialiis baiguulaltiin odoo yjiin zorilgiigi gyicedkeƶe çadakaar ɵɵsɵdiingɵɵ kedɵlmɵriigi şinedken baiguulka jabadal dutamagdaƶa kedɵɵgiin roskon nutagta angiin daisantai temeceke temeceliigi dutamagaar jabuulsan nyydel ba kagas nyydel aradiin dunda kolkooznuudiigi baiguulka jabadalda nuglaa kiigdesen ba kolkooznuudiigi aƶa akuin ba emkidkelgiin talaar bekiƶyylke jabadalda sanalaa dutamag tabisan bolon kolkooznuudiigi udaridan kɵtɵberilɵkɵ kedɵlmɵriçɵn kaadriigi tyyberilen abka jabadalda gyiced seremƶeteigeer kandasan ygei iimenyyd ƶyiliin ecesde zarim aimaguudiin maliin too tolgoi koroson baina"

Ene dutamag ƶyilyydiigi usadkakiin jabadaliigi bidener bol ɵɵsediingɵɵ caaşadiin kedɵlmɵriiin gol bolgoko josotoi.

Byke 10 ƶil dotoroo gyicedken amƶasan kedɵlmɵriingɵɵ dɵngiigi byridkeƶe Buriaad Mongoliin namiin emkinyyd ba zasagiin gaƶar qolon byke aƶalçan niitiin ɵmɵnɵ onco çukala bolgon tabisan ƶyiliigi dooro biçebel:

Prolitaariin diktatuuriigi ali bolkoor bekiƶyylke caaşadaa Buriaad ulasiin aradiin aƶa akuigi socialiis josoor şinedken baiguulkiin tɵlɵɵ temecɵke temecelde tedeneriin daiçalakii çadabariigi ulam deeşelyylke.

Byke kolkoozuudiigi ynekeeree bolşoviigiin kolkooz bolgoko ba byke kolkoozçoniigi çanga çadaltan bolgoko.

Kolkooz ba sovkooz bolon MTS-diigi aƶa akuin ba emkidkeliin talaar bekiƶyylkiin tɵlɵɵ temeceliigi erçemtei jabuulka.

Kedɵɵgiin aƶa akuinda şine teeknikiigi şudalka, erkim sain urgaciin tɵlɵɵ temeceke ulas gyrendee tariaa tuşaaka daaltugi cɵm gyicedkeke caaşadaa socialiis mal aƶaliigi ulam bekiƶyylke ba debƶyylkiin tɵlɵɵ temecke byke maliin toogi oloşoruulka ba tyynii çanariigi saiƶaruulka.

Niitiin socialiis zeeridɵ ali bolkooro kyrgegçed aƶalçan aradiin daisan etegeedees şuud kimagadan kamagaalka jabadaliigi biçiikanç suladuuika ygei ba enyynii tɵlɵɵ sanal keçeelee oncodkon tabika josotoi:

Aƶa yiledberiiin gaƶaraa yiledberiin byteeciigi şuud deeşelyylƶe byteesen ediin yniigi kimdaruulka ba tyynii çanariigi saiƶaruulka jabadaliidi gol yndese bolgon yiledberi sangiin tɵsɵbiigi gyicedkekeke ba ilyybçelen gyicedkeke.

Şine baiguulagdaƶa bykii yiledberiin oronuudiigi cag bolƶortoni dyyrgeƶe yiledberideni oruulka ba aƶa yiledberiin teeknikiigi şudlaka.

Sojoliin kubiskaliin tɵlɵɵ sooşadaa ulam kyçeteigeer temeceƶe yndesen Buriaadiin dundaas prolitaariin kaadriigi beledkeke, byke aƶa yiledberiin oronuud ba emki zurgaanuudiigi yndeseƶeryylkiin tɵlɵɵ temeceke.

Angiin ilgan garadag şaltagaaniigi aceslen usadkaka ka angi ygei socialiis niite bɵlgɵmiigi baiguulkiin tɵlɵɵ temeceke.

Enyyniigi gyicedken ilaltiigi amƶakiin tuln kamagiin jike zorig ba sanaliigi tabika keregtei.

Buriaad ulasiin aƶalçan arad bolbol, ɵɵsɵdiingɵɵ 10 ƶil dotoroo socialiis baiguulalatiin zamaar urigşan dabkin jabaka zuuraa yrekeree baatarlig zorid ba sananiş gargaƶa çadasan dɵgɵɵd, eneiigi ba sanai tedenerte baisan zormɵnɵɵç baina mɵn alas caaba aaç baikani damƶag ygei baiçad na. Nɵkɵd aa! Leeninii namiin tug dooro zagsan sacialiizma teişe şuud dabkigtii!

Komuniis nam ba tyynii TK madang!

Namiin udaridagça nɵk. Staalin bata mandag!

Delekei deere anka baigaa socialiis ulas SSSR ba tyynii zasagiin gaƶar mandaka boltogo!!

Buriaad Mongoliin Avtonoomtto socialiis soveed Respyyblik mandag

BMASSR iin TGK iin 5 dugaar seessi.

BMASSR-iin 10 ƶiliin turşada by[...] ƶɵblɵliin, aƶa akuin ba erdem s[...] baiguulalta tukai

RSFSR-iin Tɵbiin Gyicedkeke Komiteediin togt[...]

BMR—riin T.G.K—iin tyryy nɵk. Dabaagiin RSFSR—iin TG·K—iin prizidiyymiin instryygtor Jiigynooviin nemeltetei B-M,R-giin 10 ƶiliin orogol dotor byteesen ƶɵblɵliin, aƶa akuin ba erdem sojoliin baiguulalta tukai iledkel sonosood-Buriaad—Mongoliin aƶaltan bol komuniis namiin ba ƶɵblɵltɵ zasagiin kɵtɵlbɵri dɵro leeninii yndesenii bodolgiigi ƶɵbɵɵr jabuulsanii yndeseer, kolbooto ulasiin ba respyybliegiin emkinyydiin oronguudiin zygees yzyylegdesen materiaalnii tusalamƶaar aƶa akuin ba erdem sojoliin baiguulaltada nileed jike aƶaltanuudta kyrebe geƶe RSFSR—iin T.G.K—iin prizidiyym temdegelne.

1933 onii ekinde kykii ygeitei ba dunda çadaltadiin 67% kolkoozto elesyylegdesen baina; tyryyşiin tabanƶiliin yjede tariaanai tlmaini 396,4 m.ga kyrtele yrgeƶe 30% nemebe; urda cagta niudargaçuud, lama ba nojodiin garta baisan ton sain gaƶar edlyyri seree maluud aƶalçadiin edelemƶede orobo; 11500 gaian nyydee açalçad tɵbkinesɵn baidalda suurizabai 11 MTS ba 19 MSS baiguulagdaba; kolkoozuud ba ɵmçiin aƶaltanda onisoto ƶebseg ƶygeergyi nebtergegdebe.

Remzavood (PVRZ; makanii kombinaat, şiliin zavood. Tɵbiin zain galiin staanca geke metiin jike jike yiledberiin oronuudiin barilgada yrgeneer orobo; bykenii gi ujelgalan surgaka keregte gemgyigeer bejelyylegdebe; yseg nom tanika ygeigi osodkoko keregamƶaltataigaar jabuulagpaba (yseg tanika bologço 90% kyrene) dunda surguulinuud oloşoruugdaƶa, deege surguulinuud baiƶuulagdaba 3 rabfaag, 13 teeknikyym, 3 deede surguulinuud, 4 şinƶelekii ukaanii instityydyyd neegdebe.

Tyyntel kamta. RSFSR—iin T.G.K—eed bol olon ƶeigiin tutagdaluud eriƶe temdeglene.

Socialiis baiguulaltiin odoo yjede kereglegdeke yyrgiigi tyyrgekeer Buriaad—Mongoliin ƶɵblɵliin emkinyyd kedɵlmɵrijɵɵ dutagdaltaigaar şinedkesen, toskon somonuudta angiin daisad etegeedtei gyiçed sain bişeer temecee jabuulsan baina; nyydel ba kas nyydel zontoi niutaguudta kolkoozuudiin baiguulaltiin yjede olon gaƶaraa ƶyynii nuglaa garasan uçaruud baina; kolkooznuudiigi aƶa akuin talaar bekiƶyylke jabadalda sedkel kanankaa sainaar tabiƶa çadagdaagyi kolkooznuudiin kɵtɵlbɵrilɵkiigi olokodoo kereglɵɵdeke seremƶe erkilegddegyi baina.—Ede bykiin yreer zarim aimaguudta malun toogiin korolto bolson baina.

B-M.-giin zasagiin oron bol nyydel ba kakas nyydelçen aƶalçadiigi surizuulkiin tɵsɵbiigi gyicedkekiin tula kereglegdeke emkidkeliin ba aƶa akuin beledkeliigi gyised kangaltataigaar jabuulagdaa ygei ba ene suurizalgiigi bekiƶyylkiin kereglegdeke josotoi kemƶeenyydiigi gyiced byteegee ygei baina.

Bur. Mong. respyybligiin socialiis baiguulaltiigi caaşadaa bekiƶyylkiin tula RSFSR—iin prizidiyymiin togtookoni. 1 Bur. Mon respyybligiin Tɵbiin Gyicedkeke komiteedta duradkakani bol

Ƶɵblɵliin Doodo şatiin alban gaƶaruudaa, tende aƶalçan buriaaduudiigi ba tyynçelei ekeneryydiigi yrgeneer elesyylen, ƶɵblɵliin kedɵlmɵriçɵɵr bɵkiƶyylke; tende şurgasan angiin karça etegeediin ƶynyydiigi kɵɵƶɵ, nam ba zasagiin gaƶariin tabisan yyrgenyydiigi tyyrgeke jabadaida kurdabçalakaar aimag byriin onço aƶa akuin ilgaada taruulan kedɵlmɵriɵɵ şinedkeke.

1935 onoos koƶom bişeer buriaad zontoi aimaguud ba somon bykende nelenkiidee keregiin kɵtɵlbɵriigi yndeseƶyylkeer bodoƶo keregiin kɵtɵlbɵriigi buriaad kelend oruulka.

2. Ƶyyn şibiir kizaariin Gyicedkeke komiteedta doodo şatiin ƶɵblɵlyydiin kedɵlmɵriigi saiƶaruulka keregteni B-M. R-giin T,G.K—ti emkidkeliin tuslamƶa yzyylkiigi duradkaka.

3. Bur. Mong. respyybligiin dotor ba tyynii kolbooto ulasiin busa niutaguudaar şirelge teeige jikedesentei daşaramdan ba B-Mongol orondo mɵnɵɵ, bolƶo baisan şirelge teelgiin kedɵlmɵritei kedɵɵgiin ba aitotraansportiin kangaƶa çadakaa berkedesen tula tyryyşiin eelƶeende Kiaagtiin (Deede-yde—Troickosaavsk zam). tɵmɵr zam bariuulkiin asuudal bolgokiigi SSSR-iin aradiin komisarnariin ƶɵbɵlɵligi guika.

4. B-Mongoliin Respyybligte malaƶaliin ɵskɵbɵriigi deeşeni bolgokiin zorilgoor sementaal yylteriin ykeriin yylteriin aƶal maliin kooliin kylityyriin tarimaliin yrise kɵrɵngɵ urguulka rassaadniq bolon bugiin ɵskɵbɵriin jabadal delgɵryyikeeer yylteriin aƶal baiguulka kereg çukala bnisanda oleƶo 1934 onii tɵsɵb zokioolgodo uruulkaar ene asuudaliigi tɵsɵblɵkiigi RSFSR—iin gaƶar tariaalanii arkomaadta daalgana

Myydel ba kas nyydel aƶalçadiin suurizaka keregiigi gyicedkeke kedɵlmɵridɵ kɵtelbɵri ba bodoto tuslamƶa yzyylkiigi RSFSR-iin GT.K-ta duradkaka.

5 Mal aƶaltai [...] tagiin tyukei edl[...] soruulka arisanii [...] bişeç yiledberinyy[...] tukai kojor dugaar [...] sɵbtɵ uruulkiigi RS[...] indyystriin arkoma[...] Tyynçelen Buriaad- ba tyryyşiin keregc[...] teeke yiledberinyyd[...] tukai asuudaluudii[...] re tɵsɵktɵ uruulka

6) Deede-Yde ko[...] ondo ba kojordug[...] torşo dotor ger [...] kotiin (konundaalli[...] guulaltiin kyçedkek[...] mƶeenyydiigi sanaa[...] iin aradiin komisaar[...] yƶemƶe ba batalam[...] RSFSRiin komuuna[...] aƶaliin aradiin kon[...] ridkaka.

7) RSFSRiin ara[...] sakika komisaarnart[...]

a) Uuşkanii ka[...] tybirkylis, veneriloo[...] ten kiiin) bolon t[...] çenyydtii temeceke çangadkaka bɵgɵɵd, raa 1934 onoos ekile[...] tybirkyliosiin sanat[...] paanseriigi ɵrgɵdkɵ[...] kyliosiin kyyked [...] zoriuulagdasan kojo[...] toori emkidkeke tuk[...] loogliin (jara kyiten [...] giin gaƶaruudiigi ɵrg[...] asuudalganuudiigi y[...] mƶee jabuulganuudi[...] mɵn tyynçelen oin [...] çadiin surguulinuudi[...] ba emnelgiin gaƶar[...] geenii maşiinanuud[...] tukai asuudaliigi şiid[...]

b) Vinereloogiiin kiiin) ba şyberkylis[...] yydtei temeceke kere[...] uçaraa venereloogiir[...] liosiin instityydyyd atriaadnuudiigi emkid[...] dotor Buriaad-Mon[...] ilgeke.

8) RSFSRiin gegeer[...] komisaarnarta durtdka[...]

a) 20 mingan tɵkeri[...] Buriaad—Mongoliin aradiin komisaarnarta [...] surgaaliin debteryyde[...] daka keregteni tusalk[...]

b) Mɵnɵɵ ƶilde, R[...] gşenariio mrgnuliigi [...] dees 30 kynyydilgi elsy[...] surguulinuudta bagşa[...] biaar yrgelƶedee kɵd[...] tula Buriaad—Mongol ke ba mɵn surguuliin ceedii kyykediigi kɵr[...] mergeƶeltei nege kɵdɵl[...] basa ilgelceke.

c) Deede-Yde koto d[...] bagşanariigi beledkeke [...] (Burpedinstityyd) derg[...] tasagiigi baiguulka tuk[...] liigi Buriaad-Mongoliin ke aradiin komisaarn[...] taran yƶemƶelƶe şiidke[...]

a) Deede—Yde k[...] Sojoliin baişangiigi çukala deere olƶo ene tɵsɵb zokiooko kemƶee[...] baiguulaltiin yne ba b[...] toolgo RSFSRiin komi[...] liin aradiin komisaar[...] naansiin aradiin kom[...] kamtaran yildekiigi Ulasiin tɵsɵblɵkɵ kom[...] gaka.

Kojordugaar tabanƶil[...] karaa zokiookodoo D[...] koto deere medeciiniin ([...] Instityyd baiguulka as[...] taalcakiigi ulasiin tɵs[...] mista daalgaka.

10) RSFSRiin AKZ[...] kakani:

a) Buriaad-Mongol res[...] kolkoozçod ba aƶalça maliigi vetirinaariin tala[...] ƶakiin uçaraa veterinaa[...] ruudta mɵngɵn ƶɵɵri çangadkaƶa, RSFSRiin mƶiin foondoos 1033 ond bolgon 50 mingan tɵkɵ[...] çalka;

b) 1933 on dotor [...] ulasiin biydƶeediin ƶɵɵ[...] riaad Mongol ulasiin nuudiigi surgaaliin zoki[...] teryydeer kangagdaka k[...] dunda dooto surguulinu[...] lalgiin oronuudiigi baig[...] regtei 260 mingan tɵkeri[...] graafiiin maşiinanuudiigi [...] abka ba „ulaan geryyd[...] guulka keregte 300 minga[...] gargaçalka;

c) RSFSR iin respyyb[...] noozuulaliin foondoos 20 tɵkɵrig somolƶo Buriaad liin kinoozuulalda ɵkɵ.

Bykiressiin TGKiin tyryylegçe **M. Kaliin**

Bykerossiin TGKiin sekretaar **A. Kiselio[...]**

...ida cagta bydyylig josonii kɵdɵɵ azaltai baisan Buriaad oron bolbol socialiis tomo kɵdɵɵ azaltal respyyblike bolon kubilba

...uriaad oron kɵdɵɵnii aza akui-socialiis josoor şinedken baiguulka zam deere

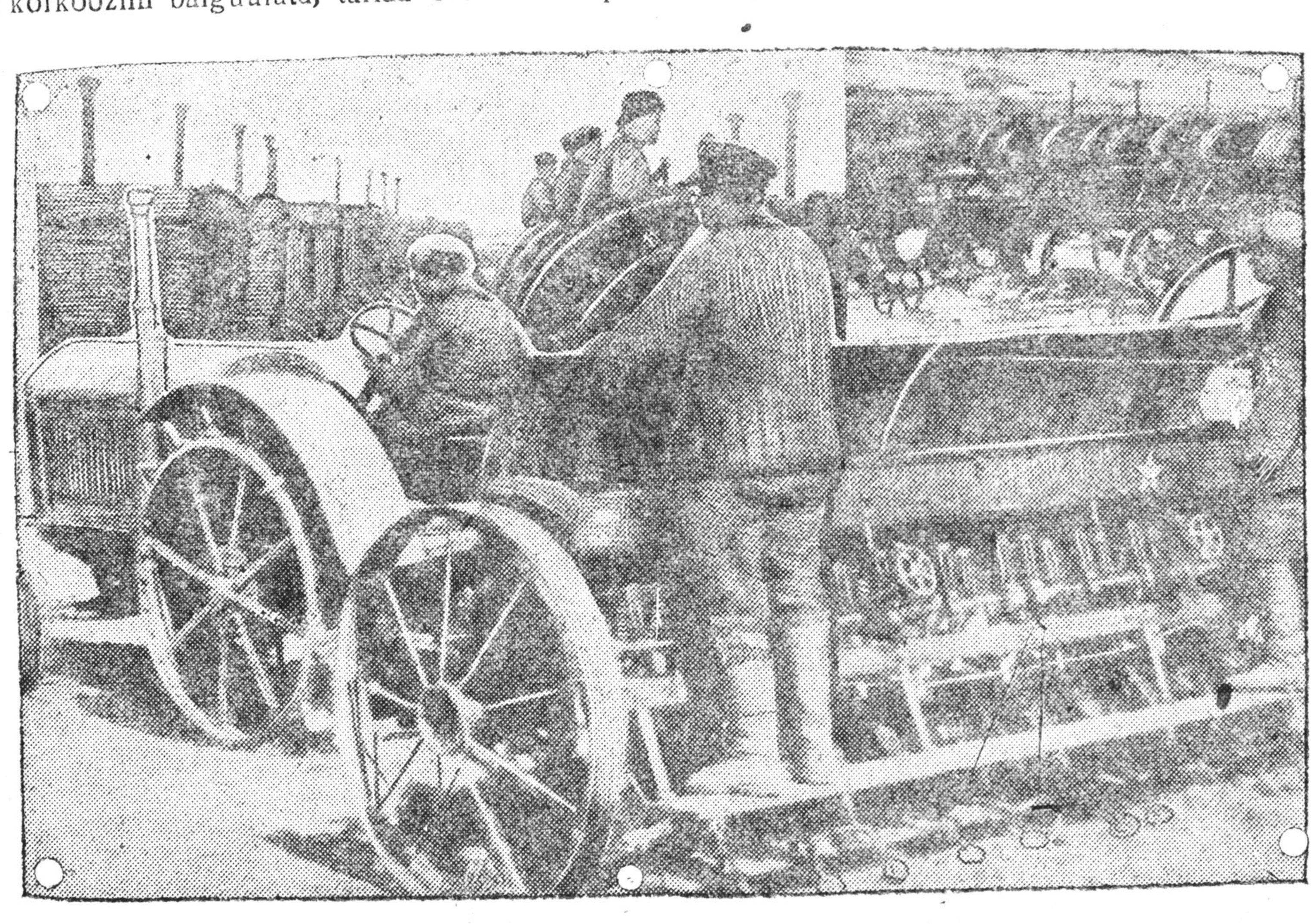
Buriaad oron bol oktiaabriiin ...biskaliin urida cagta orosiin ...anta zasagiin kolooni baisan ...arligi kolkooznig byken, ygeitei ...nda çadaltai ɵmçiin azaltan ...yken medene beze. Sain sain ...zar usanuudani kaanta zasagiin ...ojod tyşemelɵyyd, Koloniist, ...udargaçuudta kuriaagdan kasag...za, mal aduusaniini too cag ...gelze korozo duusaza belei. Azal... tariaaçad bolko ygeitei, dunda ...daltan bol niudargan, lama, ...ojodiin katuu çanga darlalta ...ɵɵlde nerbegdeze jabasan bai..., karin ede argaalzai kubalzana...ni, kaişan geze ɵɵriingɵɵ kar...an jike bolgokomnab, kerkeze ...alçan buriaadaas syylşiini ...sa kuulakamnaib geze kezee ...gaa oroldozo belei. Mɵn kaanta ...sagiin gazar bol korto sedkeleer ...riaad zoniigi karankii munkag ...idalda bailgaza, yseg biçeg ...dke ygei kabçagdan kozomdo...n buriaad aradiigi mekelekɵ kuu...ka jabadaldani niudargan, lama ...enertɵ tusa kyrgeze baisan azai. ...rgis kaanii zasag barigçad bol ...riingɵɵ kereg jabuulgiigi nuta...n kylaag niudargan, lama bɵɵ...riigi damzuulaza bejelyylgedeg ...lsan. Uçar teemees, tedener bol ...anii urida jike kendɵtei baisan ...i.Yyn deerees baicaakada kubis...liin ɵmenɵki yje bol buriaadiin ...idargaçuudaas azalça tariaaçanii ... akuigi aikabtaraar mɵlzɵn ...osoruulza bajazan zɵɵrizɵzɵ ...san yje baikani zyide ese taara... jabadal bişe azai Ede byke ...adalnuud bol bur aadiin azal...niigi ediin zasagiin talaar eb...ren unaza ɵkɵkiin tuilda kyr...sen baina.

Kɵdɵlmɵri ɵn aradiin aldarta ...e bagça Staalin oroilogçotoi ...eninii TK--iin kɵtɵlbɵri dooro ...aza, kɵdɵɵnii aza akuigi şin d...n baiguulka talaar oldoson ...ai namiin amzalta ilaltanuud ...erees, Buriaad Mongoliin respyy...ke bol ɵɵriingɵɵ arban zil ...oson yje dotoroo, urida cagaas ...zomdozo kosorson kɵdɵɵnii aza ...uigi sociallis zamaar şinedkeke ...adalda aikabtar jike azal ja...ulga byteezei.

1918 onoos 1923 on kyrter Bu...ad oro...ii kɵdɵɵnii aza akui bol ...erkeg tyrimkein ba arad irgenii ...in baildaan, interveence ba aza ...ui, ediin zasagiin unaltada ner...gdeze, aikabtar gyn kriizis amara... belei. BMASSR-iin bii bolon ...gtoson yje bolko 1923 on bol ...dɵɵnii aza akuin doodo tuilda ...resen yje belei, uçarani ene ...giin baidaliigi 1916-17 oniikitoi ...eeleed jirebel, tarilgani 36'1% ...roson, maliini too 38,1% ko...son iime tɵlɵbtei belei.

1924 onoos koişo sergeen zasa... yje ekileze, ygeitei dunda çadal...l azalçanda yri, kyrenge, urisla...za, teeknikiin tusalamza ɵkɵ ...sen manai namiin zeb bodolgo ... azalçan olon aradiin ɵɵsɵdiin ...e oroldolgiin açaar, ene kriizis ...l tuiliin baga cagiin kugcaa dotor ...adkagdasan baina, tyyn deerees ...ri 27 ondo kɵdɵɵnii manai aza ...ui bol 1916-17 oniigoo baidaliin ...rgiigi gyiceze, gazar tariaalanii ...laar-99,5%, mal azaliin talaar ...7, 15% bolson baina.

1928 onoos koişo kɵdɵɵnii ...a akui bol sergeen zasaka ba ...nedken baiguulka yjees garça, ...elenkii kubiaaraa şinedken bai...uulka yjiin dotor orozoi: zizeg ...utarkai ɵmçɵ tariaaçanii aza ...kuigi tomo jike kamtiin aza akui ...olgon negedkeke ba azal yiled...eriiigi oronii şine teeknikeer ...ebseglke gesen zamaar, kɵdɵɵnii ...za akuigi olon niitiin ba teekni...iin talaar yndeseereni şinedken ...aiguulka jabadaliin tabanziliin ...ɵsɵb zokioogdoson ba kɵdɵɵnii ...za akuin kamag bykii salbari...uudta tɵsɵbiin josoor kɵdɵlmɵri...kɵ jabadaliigi ekilesen belei Nege ...lygeer tabanziliin tɵsɵbiigi gyiced ...eke ba kɵdɵɵnii aza akuigi ...ɵgzɵɵn debzyykiin tɵlɵɵ temece...en temecel bol angiiin temeceliin ...aikabtar jikete kurcadasan cag ...jeste jabaza jiresen baina. socia...lizmiin amzalta tɵgɵldɵr dobtolgo ...ol kamtiin azaliin jabadalda zai...aşagyi ɵɵriingɵɵ ɵkeliigi karadag ...niudargaçuudiin galzuu jike eser...gyycelge tyryyleze belei. Ede ...kylaag niudargaçuul ba tyynii ...yzel barimtalagçad bolko baruun „zyynii" oprtuniistanaraas namiin ...jabuulza bykii kereg jabuulgiigi ...zɵrçɵsen esergyyceltenyyd bol ile ...daldiin koroto jabadal, alaka co...kiko jabadal, galdaka tuimardaka ...jabadal zariaa beledkelde gai tybeg ...uçaruulka jabadal, kolkooziin zɵɵri ...kogçoliigi ebdeke elieeke jabadal, ...kolkooziin mal aduusiigi korolko ...yeşaltuutka jabadal, kamtiin azaliin dotor zeblelte zasagiin jabuuiza bykii azal jabuulganuud ba ilangajaa kolkooziin baiguulata, tariaa

Kɵdɵɵ indyystriiin açaar Buriaad oronii MTS ba MSS yydiin traagtariin kycen zil jireke byri nemene. 1932 ondo MTS iin traagtariin paarka 3510 morinii kycetei 289 traagtartai baisan 1933 onii syyl boltor 4810 morinii kyze ei 354 traagtartai bolko baina,

beledkelde zɵrçesen niuuca daldiin agitaaca nebteryylze kolkooziigi sangargan sarniuulka jabadal, kuurmag kolkooz baiguulka jabadal g. m. janzataigaar garadag baisan ba garzaç baina.

Gebeç, koto kɵdɵɵgiin kapitaliis etegeediigi ilalta tɵgɵldɵrɵɵr dobtolko yrgelziin kamtiin azalbaiguulgiin yndesen deere angi bolko niudargaçuuliigi usadkaka, baruunii opoţtuniis kelberel ba trockiizmiigi butacokiko, kɵdɵɵnii aza akuin dooro indyystriiin baaza oruulka g. m. ede bykii jabadalnuud bol ɵrgɵn olon azalçan aradiin idebki zongiin kangan badaruulza, kɵdɵɵ toskonuudiin olon tymen ygeitei dunda çadaltaniigi kamtiin azaliin zam teeşe kanduulaza çadasan baina. Bolşoviig namiin Leeninii tɵb komiteed ba kizaariin komiteediin onobçotoi mergen kɵtɵlbɵri dooro jabaza baigaa manai Buriaad-Mongol Respyyblike bol kɵdɵɵgiingɵɵ aza akuigi şinedken baiguulka keregte okorkon cagiin kugcaa dotor aikabtar jike şiidkekii çanartai ilaltanuudiigi tuilazai.

1928 ondo, kolkooz dotor 1167 ɵrkefɵ azaltan kamtarasan baigaa eneni byke azaltanii 1,1% baisan karin 1922 ondo kolkooziin dotoki azaltanii (ɵrkɵtiin) too 67180 bolzo, bykii kɵdɵɵ azaltanii 60,9% kamtarasan baina. Gekiin kamta kolkooznuudiin jike bagiin kemzee bol tyyn dotor oroson azaltanii toogoor baicaabal, 1928 ondo 13 ɵrkɵtɵtei baisanaa 1932 ondo 42 ɵrkɵtɵtei bolson baina kolkooz byriiin tariaa tarilgiin kemzeegeer baigaa ton 1928 ondo 45,8 ga taridag baina 1932 ondo 179,9 ga taridag bolbo. BMASSR iin dotoki tarilgiin talmai bɵl 1928 onoos 1532 on kyrter 55,7% ɵsɵzɵi, karin 1919 onii kotoi zişeelebel 43,3% ɵsɵsɵn baina, geke zuura tyyn dotor kolkooziin kubita tarilga bol 28 ondo 1,5% baisnaa, 1932 ondo 76,1% bolzoi.

Nege amin kynde byrteke tarilgiin kemzee bol ɵmçiin azaltai baika cagta 0,32 ga baisanaa, odoo ga kyresen baina.

Yrgelziin kolkooziin baiguulga ba angi bolko niudarganiigi usadkaka jabadalda gol çukala kyşyyrge bolko maşiina traagtariin staancanuud ba ɵsɵbɵ kuriaalgiin staancanuudiigi emzidken baiguulka keregtei angi jike amzaltanuud tuillagdaasan azai. 1931 ondo BMTS, 5 MSS baiguulagdasan aad, karin 1932 ondo 3510 morinii kycetei 289 toonii traagtartai ba 16880 tooto kolkooz tariaaçanii aza akuigi daaza baidag 9 MTS bolon ɵsɵzɵi; mɵn 1932 ondo 18 MSS bii bolon, 225 m. ga kolkooziin kadalaniigi kuriaaza çadasan bain.a

Bykii respyyblik dotorki moridiin 62%, ykeriin 41%, kamag taban koşuu maliin 57,5% kolkooziin ezemdelgede oroson ba 1928 ondo bykii kuriaasan tariaanii 0,4% kolkooz deere baisan aad, odoo 1932 ondo 77,4% kolkooziin kubida kyrteze, bykii tariaa tuşaalgiin 80% kolkooznuud daaza abasan baina. Kolkooznuudiin dotor syy tovaariin feermenyyd baiguulagdaza, tyyn dotor, odoo eberte tomo maliin 26,4%, koni jamaanii 24,8%, gakain 18,6%, mori aduunii 0,9% kuriaagdasan bbina. Sovkooznuudiin ezemdelgde, bykii tarilgiin 1,7%, maliin toonii 4,1% oroson ba koperatiiv aza akuinuudta bykii tarilgiin 2,11% bɵɵmnɵsɵn baina.

Yyn deerees karabal, 1932 onii niuur deere kamag bykii tarilgiin 79,9%, kuriaan abasan tariaanii 81,5%, respyyblikiin dotorki maliin toonii 62% (tyn dotoroos kolkooziin feermiin ɵmçɵd-20%) kyrter socialiis seegteriin garta bɵɵmnɵrɵn oroson baina.

Negedygeer tabanziliin kugcaa dotor 3866 tɵkɵrigiin kɵdɵɵ azaliin zebseg bagzanuud, 953,4 mingan tɵk. traagtarnuud, 323,5 m. t. traagtariin çiredeg bagzanuud, kamţa 5172,9 m. ţ. kɵd. azaliin maşiina zebseg asaraza taraasan bainabdi. 1928 onii yjede respyyqlik dotoroo kamta 5536,9 m. tɵkɵrigiin kɵdɵɵ-azaliin maşiina zebseg ba 42, 2 m. t. traagtar ba çiredeg maşiina seite baisan belee mɵnɵɵ bolkodo 1933 onii niuur deere Buriaad oronii kɵdɵɵnii aza akuin zebsegzen maşiinazarasanii dyn bolbol 10 saja ţɵkɵrig tulasan baina.

1931 onii ijyyni ba ijyyli saranuudiin kugsaa dotor olon tɵmenii kubiskalta diebkijin yndesen deere nam ba zasagiin gazariin mergen kɵtɵlbɵri dotor jabaza niudargan nojon etegeedlin gazariin ɵmçiigi kubiskalta josoor kuriaan abaka jabadal, bejelyylegdesen baina. 1931 onii gazariin refoormiin uridaki kede keden ziliin kugcaa dotor kɵdɵɵ ţuskan, nutaguudiin niudargan nojon etegeediigi nias tɵriin talaar kabçan kizaarlaza baisaniigi karal ygei ede etegeedyyd bol aikabţar jike sain sain gazar usiigi gartaa bariza baisan asaniigi ene refoomo deerees ilerzei. Bykii deeree, 213592 ga gazar buliaan kasaza abtasan baina. Tyyn dotoroo kadalangiin gazar 117988 ga, bilçeeri g. m. keregtei gazar 95,592 ga. baizai.

Kubiskaliin ɵmenɵki yje ba BMASSR-iin bii bolon togtosonii ekin kediizilnyyd dotor nɵɵdɵl ba kagas nɵɵdɵltɵi aza akuinuud bol buriaadiin olon kɵdɵɵ azaltanii melenkii jike kubini baisan belei.

Şuurizasan aza akuinuud bol respyyblik dotorki kamag azaltanii 54% baisan ba buriaad azaltanii 9,8% baisan belei. Buriaad zonii aza akuin gol tɵlɵbɵni 73,6% kyreze baisan kagas nɵɵdol baigalţai aza akuinuud baisan baina, karin miil 11,1% nɵɵdɵl baidaltai aza akuinuud belei. Ilangajaa nɵɵdɵl jikeţei nutaguud gebel: Aga, Jaruuna, Zakaamiin balsan ba daraalan Tynken, Selenge kojor oroko azai. Bauunta ba Baigaliin koito aimaguud dotorki an agnuuriiin tyngyys azaltan bol jikenkidee zaiza tɵnɵzɵ jabadag belei.

Syyliin 2 ziliin kugacaa dotor kamta 11165 aza akuinuud suurizsan baina, tyyn dotoroos nyydel baidaltan 8808, kagas nyydelten—6306 ba an agnuuriçan 116 azai baina. Kamta 137 şine surizaliin gazarnuud togtoson bygeed aimag aimaguudta iim kubiaarina:

1. Agada 24
2. Zakaamin 24
3. Selenge 30
4. Tynken 10
5. Kiaagta 6
6. Mukar—Şiber 7
7. Jaruuna 10
8. Kori 11
9. Bargazan 5
10. Deede—Yde 4
11. Baigaliin Koito 3
12. Bavaanţa 6
Kamta 137

Buriaad oron doţorki kɵdɵɵnii aza akuigi socialiis josor, teeknikiin talaar şinedken baiguulka yjede onco mergezelte kɵdɵɵ azaliin kaadarnuud danç ɵcɵɵn baisan baina. Uçar tiimeeş dyte cagiin okor kugacaa dotor, çukala keregtei kɵdɵɵ azaliin kaadranuudiigi beledkeke keregtei bolson belei. Tiigebeç, ene jabadaliin talaar mɵn jike amzaltanuud tuilagdasan baina. Respyyblike dotoroo ɵɵriingɵɵ proletaar surguulintaniigi beledkeke gesen nam ba zasagiin zaabariiin josoor, olon tooto kɵdɵɵ azaliin surguulinuud baiguulagdaza ekilsen baina.

Surguulinuudta suraza baigçadiin too bol manai respyyblikees gadaa suragçadiigi oruulal ygei 384 kyn bolzoi. Gekiin kamta, 1933 onii niuur deere, kɵdɵɵ azaliin azal yiledbɵri deere 264 gazareskemzelegçed, 29 milioraatarnuud, 45 agronoom, 40 zooteeknigyyd, 26 maliin ɵmçed, 69 maliin feelşernyyd, 22 ɵrɵmçɵ darkaçuul ba desiaatniguud, 35 kyn oin azaliin erdemted kɵdɵlɵzɵ baina, gebeç kaadriin dutamag jabadal dyyren usadkagdaa ɵdii baina.

Ene arban ziliin kugacaa dotor maliin ɵmçelgiin talaar biden bol nileed urigçaa debzazəi. Kubiskaliin ɵmenɵki yjede mal ɵmçelgiin jabadal ba mal aduusiigi ɵbɵçɵnɵɵs kargamzalka jabadal bol kamagiin muu baisan bygeed, maliin takaliin jikete delgereze, olon niitiin kokidol tokiooldosonç yjedeni kemzee abaza arai sajakan ekiledeg belei. Uçar tiimees, ede ɵbɵçɵniigi uridçalan zailuulka arga tukai kelceenç baisan ygei ba alibaa ɵbɵçɵ takaliin deldeke tonç kilbar baisan baina. Mal azaliigi saizaruulka, ba kɵgzɵzɵ baigaa erilte keregcelnyydiigi koslon deeşelyylke tukai jamarç kemzee abţadag ygei, ba ɵbɵçɵ takalaas cakika kamagaalka jabadaliin ygei baisan deerees, 1896 1899 onuudţa bolson ykeriin koroto milan takalda, 506 nutag ailnuud daarigdaza, 331204 tolgoi maluud ɵbɵçɵlɵzɵ tyynii 80—90% ykeze oçoson baina. Zygeer, 1896 onoos 1899 on kyrter takal milanaas unanasan maliin ţoo 141650 tolgoi bolson ba ɵneni Baigaliin ɵmɵnɵki mozīin ba maliin 17,6% baisan bujuu dursagdasan nutaguudiin ba maliin 50% baisan azai.

Burrespyyblikiin baiguulagdasan cagaas koişo, nam ba zasagiin gazaraa abtasan kemzeenyydiin açaar maliin ɵmnelgiin jabadal bol udaa daraalan kɵgzɵn bekizesen azai. Kerbee 23 ondo respyyblik dotoroo 39 maliin ɵmnelgiin gazartai baisan abasa,, karin 1933 onii niuur deere 68% ɵsɵzɵ 119 bolson baina.

Nutag nutagiin ba aimagiin dergedeki maliın ɵmnelgiin gazarnuudiin oloçoroko dutam respyyblike dotorki maliin ɵmçed oloşoroson baina. Kerbee 1923 ondo miil 10 toonii maliin ɵmçen baisan abaasa, odoo 1933 ondo 59 kyn bolozo 190% nemesen baina. Yyn deerees karakada nam ba soveed zasagaas maliin ɵlyyriigi sakika jabadal keçeneen jike ankaral keçeel gargadagni ile boino.

Unal takaltai tɵsɵbiin josoor temeceke jabadaliin ţalaar maliin ɵmnelgiin udaridalga kɵţɵlbɵriigi caaçadaa çangadkaka kyce çadal erdem surgaal, idebki zorig tɵgɵldɵr kaadriigi sungan abkɵ, maliin ɵmnelgiin jabadalda kolkooz taliaaçaniigi idebkiteigeer oruulan elsyylke, kolkooz byken veternaar zuraıniigi josoçolon şakika maliin ɵmnelgede şurgasan koroto etegeediigi kɵɵn kaaka, maliin ɵmnelgiin keregiigi dutuu cegnedeg kynyydiigi uudalan gargaka jabadaluud bol ene azaliigi josotoi deede zergeeni ɵrgɵzɵ, odoo kyrter respyyblik dotor mal aduusıigi unagaa ɵsɵɵryylseer jiresen eldeb janz in takal milaniigi ucadkaka keregiigi kangaza çadana. Maliin ɵmnelgiin profilaagt josoonii jabuulganuudiigi zasan saizaruulka, ba enyygeeree veternaar azaliigi mal azaliin asuudliigi şiidkeke kereg tei şe zoriuulka ba kolkooziin mal azal teiçe zoriuulka gesen jabadai bol ma..ai çukala ba darui kyceeke zorilgo bolno.

Iimede kolkoozniguudiigi olon niitiin talaar şalgan yzeke jabadal deerees keden zuun lamanariigi kolkoozoos ceberlen gargasan uçar bol yyniigi gerçeleze baina. Gekiin kamta Kori, Selenge, g. m. aimaguudiin dotorki zarim negen kolkooznuudiin pravleeninuudiin kagas kubini lamanar orozoi. Angiiin nyde sokorlig ba angiiin seremze ygei baisanii açaar, erkegyi—lamnar kolkooziin „geşyyd" bolson ba 1929 ondo dyte şadariin dacanaas olon lamnar, kolkooz uruu nyyze „ceke" jiresen jabadal yzegdene.

Ede bykii uçarnuud deerees, ɵɵriingɵɵ azal, ɵɵriingɵɵ kolkooziigi ynetei deere bododog kolkoozniig byken, nam—komsomooliin geşyyn byken aikabtar bolgoomzotoi narin ba kurca mergen bolzo, kamag bykii bulan tokoi oruu şurgaad koninii arisa nemerçe çoniin şunal gargadag kylaag nojon, oficeer cagaantan, lama bandinariigi ɵɵr busadiin dotoroos kɵɵn zailuulza baika ujalgatai bolno. Edener bol „semeeken nuuga" tataza olon niitiin ulas tɵriin ba sanal sedkelii baidaliigi korlon munkaruulaza, kolkoozniguudiigi sarniaan sandargaza, kolkooziin zɵɵri kogşoliigi usadkan kulgailaza baidag şuu.

Kolkooz bykeniigi bolşoviig udka çanartai bolgozo, ecesien butacokigdoo ɵdii kylaag niudargan ba tyynii eldeb tusalagçadtai kair nairgyi temeceke temeceleer kolkooziin azal baidalda proletaariiin nɵlɵɵ oruulza çadal, odoo ynekeer socialiis josonii kolkooziigi boizoruulaza çadana. Azal yiledberiiin teeknike ba kolkooznigiin sanal bodoliigi sociaaliis josoor şinedkekiin koinoos zolibo zaiguul, edelgeçed abalgaçad, olonii kogşoliigi tonogçod, kylaag niudargan ba zizeg ɵmçiin baidaliin ylegdelnyydtei temeceke temecel bol kamag keregiigi şiidkeke baina. Ene bol nam zɵblɵliin ba komsomooliin emkinyydiin kamag kɵdɵlmɵriin gol barimta bolno, ene bol şine yjiin kɵgzɵltɵ deere barimtalaka zorilgo mɵn. BMR-iin arban zil orşosonii ba ilangajaa ecesiin kagas bolko negedygeer tabanziliin dotor ţuillagdasan amzaltanuudiin yndesen deere, bidener bol angigyi, kapitaliis josonii mɵlzɵltɵ ygei bɵlgɵm teişe ilalţa tɵgɵldɵrɵɵr dabkin orozo çadaka bolson şuu. 4—5 zil bolood baikada, ene bɵlgɵmiin tug deere kyn kynees çadaka zişeegeerni abka, kyn kynde azal kiiseerni ɵkɵ gesen socialiis baidaliin bejelyylegdesen çanga ygenyyd tengeriin duun mete narjaza baika baina.

B. Çimediin.

Buriaad-Mongoliin ed keregleg Çediin kopiraaciin 10 zil.

B—M respyyblikiin 10 ziliin oi bol nɵk. Staalin tyryytei namiin TK iin udaridalga dooro Leeninii surtalta yndesenii bodolgo jabuulka keregte namiin gol şugamiigi ilaza jiresen ilerkei gerçe mɵn bolno.

B—M ulasiin ed kereglegçediin kopiraaca bolbol tus ulasiin aradiin aza akuin gol salbari bolko bɵgɵɵd, respyyblik dotoroo ed tavaar gyilgeke gol gazarani bolzo, ɵɵriingɵɵ kɵdɵlmɵriigi nam ba zasagiin gazaraas azalçan niitiin aza baidaliigi saizaruulkiin talaar tabiza baigaa zorilgonuudta tokiruulan jabuulsaar jirezei.

Ediin zasagiin şine bodolgo tabika ba tavaariigi cɵlɵɵkɵn ergyylke jabadalda oroko yjede, manai B—M. kopiraaciin urid kereglegçediigi kangaka ba tavaariin ergiltiin kemiigi jikedkekiin talaar kɵdɵlmɵriin çanariigi saizaruulka zergeer naimanii jabadalaas engiin kapitaaliigi kabçaka gol zoriigo tabıgdasan belei.

Mɵn ene yjede (1923 on) bejee daaza baisan B—M. moziin kolboo ba Baigal şadariin kolboo kojoriigi negedkeze, B—M. ulasiin kopiraaciin kolboo baiguulagdasan baina.

B. M. kopiraacada yldesen yldeseni ton baga baisan. Kopiraaciigi angiiin temeceliin nege salbari bolgozo, Buriaad oronii proleţaariiin kubiskalda ţatuulkiin orondo—minşeviigyyd ba eseeryydeni kopiraaciigi damzuulan zɵblɵltɵ josondo karşa azal jabuulza, Semioon. Ynteerne zergiin kargisuudta tusalza baisan baina.

Yynii z'şee bolko zyil gebel: Baigal şadariin kolboo bol cagaantanii generaal Sakaarabţa 100 mingan tɵkerig, 20/III 20 ondo, ɵgɵzɵ, yynigee garazada biçesn zerge zyilyyd baina.

B—M. aradiin azakuin jɵrenkii kɵgzɵltiin yndesen deere, eseeryydiin nɵlɵɵgi butacokizo, B—M. kopiraaca bol namiin MK ba B. M. ulasiin zazagiin gazariin udaridalga dooro, ɵrgɵn tɵmɵn azalçaniigi idebkiteigeer kanduulan aikabtar tyrgeneer kɵgzɵzɵ, nileeken amzaltanuudiigi tuiliasan baina.

Buriaad—Mongol ulasiin ed kereglegçediin kopiraaca arban zil dotor zokioon baiguulka ba aradiigi kopiraacalkiin talaar tuillasan kɵgzɵltɵ gekede, kɵdɵɵnii kopiraacanuud 2,5 dakin kɵgzɵsɵn (82 baisanaa 209 bolson), naimaanii gazanuud 5 dakin kɵgzɵsɵn (129 baisana 660 bolson) baina.

Kudaldaanii laavkanuud kereglegçegte dɵkyylegdebe. 1923 ondo negen naimaanii gazarta 3352 kyn baisanaa 1933 ondo 800 kyndee oroson. Kɵdɵlmɵriçɵnii ba kotiin kudaldaanii gazar gekede, 17 kɵdɵlmɵriçɵnii kopiratiiv, kotiin kop. bɵlgɵm g. m. baina. B—M. ulasiin kopiraaciin kolboo bol 1932 ondo ceregiin, oi modonii kopiraaca ba agnuuriin kolboo baguulzai.

Arad zoniigi kopiraacalka jabadalani kɵdɵɵ nutagta jike nasatanii 22% baisanaas 85,2% kɵrɵbɵ. Paitanii tooni 42 dakin kɵgzɵzɵ, 276513 kyn bolson, koto gazarta 14 dakin kɵgzɵsɵn baina. Kopiraacalka jabadaliin talaar B—M. kopiraacaa bol kolbooto ulasta erkim suuri ezelne.

26 onoos koişo ygeitei batraaguudiigi kopiraacalka jabadal jikeer erkilegdeze, yynde tomilogdoson foondoni ziliin 85,0 mingan tɵk. bolson baina.

Zɵblɵltɵ naimaa erkilke gol zorilgo baisan. Butarkai naimaani 11 dakin kɵgzɵzɵ, 40,4 mln. tɵk. kɵrɵbɵ. 1933 ondo 79,0 mln. tɵk. kɵrɵnɵ. Syylşiin zilyydte bolbosoroliin talaar ba nom debteriin naimaa erkilegdesen baina.

B—M. kopiraaca bol beledkekiin talaar jikeken yyrgetei baina. Beledkeke jabuulgani 32 ondo 3 dakin kɵgzɵzɵ, 3,0 mln. tɵk. şakam bolbo. Beledkeke gol zyilyydeni: maka—657,0 mingan tɵk., toso ba syynii zyil—52,3 m. t., ogorooodiin idee—345,0 m. t., tyykei arisan—290 m. t., zagasa—209,5 m. t., nooso—166 m. t. g. m.

1930 onoos koişo kopiratiiviin azal (kopkooz) erkilegdeze, 13 kopkooz baiguulagdaba. Edener 1400 ga tąriaalantai, 500 saaliiin ykertei ba busa maluudtai baina.

10 zil dotor 33 tyr surguulinuud neegdeze, 1800 nigtalan bodogçod kudaldaaçad metiigi gargaba. Deede surguuli ba teeknikymyydt: 60 kyn. B. M. kopiratiiviin teeknikymde 65 kyn, 218 kyn, ygeitei batraaguudiin tyr suguulida 92 ky surça baina.

* * *

Buriaad—Mongol ulasiin ed kereglegçediin kopiraaca bol namiin MK ba Buriaad oronii zasagiin gaziin udaridalga dooro baruun ba „zyynii" oportuniistanriigi butacokiko, tus ulasiin arban ziliin oido daşaramduulan ɵɵriingɵɵ azal kɵdɵlmɵriigi yndeseereni şinedkeze, tasaldal dutagdaluudiigi darui usadkaza, azalçanii ɵrgɵn niitiigi daiçalza, angiiin daisantai ris temeceze, B M kopiraaciigi uragşani jikeer dabşuulka josoioi.

P. Fiodorov.

Buriaad oron bol kozomtoson zaka kizaar men baisanaa koloonito Doronodekinii kile —deerki tyryy zergiin agraar-indyystriin respyyblike bolon kubilba

BMASŞR-iin indyystrizyylelgiin 10 ziliin dyn ba caaşaa kegzeke teleb

Buriaad oron bol kubiskalaas urda cagta koloonì oron, tyrbilgyi jikeer melzegdedeg oron, kaan zasagiin celeltiin ba kaatorgiin niutag baisan belei. Sibiriin baga jasatan zonuudiigi melzekedee kaan zasagiin zada poliice, şazan mergelde tulgalaza jabuulalgaa kiideg orosiin kapitalistanuud niutag deereni yiledberiin kyçiigi kegzeekeer tomonuud yiledberiin oronuudiigi baiguulakiigi oroldon ygei oron niutagiin bajalig ba kedee azaliin tyykei edeleliigi gam gyigeer aşalakiigi oroldodog asan. Tedenii yndesen bodolni „bagaar zeeri gargaza jikeer konzoi olko“ gesen deere baisan jum.

1923 ondo Buriaad Mongoliin Avtonoomiin soveed zasagta socialiis respyyblik togtokodoo yiledberi azaliin talaar kapitalistanuudiin korlon syidkel kiisenii yreer bolzo tuiliin jikeer sandarsan jumiigi kylieezei. Zyyn kizaarta ba Buriaad oronii debisker deere erketenii dainii udaarasan ba tus baidaliin erkeer 1922 on dyyreter kapitalistanuud bol yiledberiingee oronuudiigi ezeleze baisan. Yiledberiin oronnuudiigi ulasiin ezemdelelgede abalga 1922 ba zarimiigini 1923 ondo bolson baina. Tiime uçaraas BM ASSR-iin togtoko yjede 854 kyn kedelmeriiçedtei 16 tukai yiledberinyyd tyykei keregcel, telşe erjyylelgiin zeeri, beledkeliin zapaas ygeiger kyrtezei.

Buriaad oronii namiin emkı ba zasagiin gazar bol 1923 onoos ekilen tyryyşiin ondo erjyylelgiin zeeri tasalaka, tyykei edlel, telşe ba keregcelyydiigi beledkeke, meiigi emkidkeke zergeer yiledberi azalaa tenkeeze bekizyylke jabadalda kam orkzoi. Ene tyrbil ygei kynde keregte Buriaad oronii kedelmeriçed kubiskaliin baatarlig zorig zangidaza faabrig zavoodiingaa baira baiguulamziigi zasaka, tyykei keregcel telşe zergiigi beledkeke jabadalda kabaadalcaza yiledberiigi bykiigeerni yiledberilyylke keregte nileed jike juma byteesen baina. Enyynii açaar BMASSR-iin togtoson cagaas kolşo udal ygei yiledberinyyd bol tasal usal ygei kedelmerilke bolson baina.

Boskon selilgiin yje bolko 1923 24—1927 8 onuudta Buriaad oronii yiledberi azal maşa jike amzaltada kyrebei.

Yiledberiin oronuudiin too 16-gaas 20 bolson. Zeeriin yne 1401 m. tek. 2899,6 m. t. bujuu 107% kedelmeriçediin too 854 kynees 1215. kyn bolbo. Byteesen juumanii yne 2,600 m. t. 5975 m. t, 130% neme Negen kedelmeriçenii ziliin byteel 3050 t.—4950t.-62% nemebe, Boskon selbilgiin 5 ziliin niuurta byteesen juumanii 130% nemeseniigi yneeree jikeni men.

Boskon selbilgiin yjede zeeri elesyylke jabadal ilangajaa yndesen zasabari, selbilge, şinelen baiguulalga ba yiledberiigi yrgedkeke jabuulalga teeşe zoriuulagdasan baina. Tyynçelen niitiin ger baira barika jabuulalga teeşe zoriuulagdasan baika jum. Ene yje dotoroo kamtadaa 991 m. tek. gargaşalagdaba. Ede oruulagdasan zeeri bol yiledberi azaliigi zygeer ygei bekizyyleze, tyyniigi kyl deereni gargasan ba caaşadaa ulam kurdabçalaltaigaar yiledberi azaliin kegzeke erke baidal olgozoi. Boskon selbike yjede kedelmeriçed baigaa yilddberinyydee bekizyylkiin kamta yiledberiin kyçiigi şinzeke jikeken kedelmeri jabuulagdaza, teremnei tyryyşiin tabanziliin niiurta jike jikenyyd yiledberiin oronuudiin barilga kiike jabadalda orokiin arga olgozoi.

Tyryyşiin taban ziliin teseb.

„Tabanziliin tesebiin gol zoriligo bol ali bykii aradiin aza akuiigi şinedken çadaka bolboson teeknikiin tulguuri bii bolgoko yyrgetei baina“ 1. BK (b) N-iin TK TKK janvaariin pleenymiin togtooloos „Tabanziliin gol yyrge bolbol gazar tariaalangiin ba kyce ygei, kapitaalta oronuudaas ysed karijalagdaka oron baisanaas SSSR-iigi indyystrite ba Kycetei gyiced bejee daasan ba delekein kapitalizmiin ysed jambada karijaalagdaka ygei oron bolgoko jabadal baisan.

Tabanziliin gol yyrge bolbol SSSR-iigi indyystrite oron bolgozo, kapitaalta etegeediigi eceslen teriike, aza akuin socialiis majaguudiin froontiigi yrgedkeke ba SSSR dotoroo anginuudiigi usadkakiin tula socialiis belgemiigi baiguulkiin jabadal baisan baina“ (TK ba TKK janvaariin pleenymde nek. Staalinii kelesenees).

Kegzel bagatai baisan yiledberi azaltaiç bol niuurta deeree maşa bajalig tyykei keregceliin juumaar elbeg maltan abka ba bolbosoruulan byteekiinç tula bolkotoi erke baidaltai Buriaad-Mongoliin namiin emki ba byke azalçadiin emnee niuur deere baigaa yiledberi azaliin oronuudiigi yndeserni selbin zasaka, tyyndee mekaanikiin kycezeryylelgete tulguuri baiguulka, kycen çadaliin zebseglelgiigi deeşelyylke, traanspoortajaa onisozaruulka, ene yndesen deere bykii kedelmeriin jabaciigi kubilgaka g. m. jaaralaar kiike kedelmeriigi tebkiin tyryynde çukala bolgoko kereg baisan.

Buriaad-Mongoliin namiin emki ba tyynii oroilogço BK (b) N-iin Mozkom bol tyryyşiin tabaziliin gyicedkeliin yjede namiin gol şugamiigi bodoto kereg deere bejelyylkiin telee ulasaa indyystrizyylke, socialiis majagiin aza akuin froontiigi yrgedkeke, kapitalis etegeedyydiigi eceslen tyrizeygei bolgoko ba ene yndesen deere ekonoomikiin tulguuriigi baiguulaza kojor dugaar tabanzilde angiin josiigi ygei bolgoko zam bariza şuud kedelmerilen, kojor teeşee erid temcel jabuulzai.

Tyryyşiin tabanziliin tesebiigi gyicedkekiin telee namiin emki ba kedelmeriçen angi bolon Buriaad-Mongol oronii bykii azalçad jaaza temeceseniigi toogiin yzyylel gerçelene.

Zeeri elesyylelgiin talaar

Tyryyşiin tabanziliin niuurta 19150, 7 m. t. yiledberi azaliin baigaulaltada elesyylegdesen begeed tyynii 15075,2 m. t. şine barilgada zoriulagdasan baina. Tesebiin josoor bol 13000. m. t. asan. Yiledberi azaliin baiguulaltada elesyylegdesen zeeriigi salbarinuudaarni şinzelen karaa bol 19 Mil. t. 15600 m.t. kedeleze baigaa yiledberinyydiigi yndeserni şinelen zasaka şine barilgada zoriuulagdaka zergeer kynde yiledberi azaliin baiguulaltada gargaçalagdasan baina.

Tyryyşiin tabanziliin niuurta şine barilgada zoriuulagdasan 15 mil. t. 13 mil. tekerigni kynde azaliin sisteemeer gargaçalagdazai.

Ene baidal bol Buriaad-Mongoliin namiin emki yiledberi azaliigi baiguulka jabadalda zeb zamaar kedelmerileseniigi zaaza baina. V. I Leenin bol socialiismiin bata tulguuri gançala kynde yiledberi azalda baina gedeg ganca bişe zaabari zebeer bejelyylegdesen şuu.

Juume byteelge talaar

1926-27 onii togtomol cengeer tyryyşiin tabanziliin tesebiin bejelyyltede oroson ekin zilde kerbee 7040,4 m, tek, edlel baraa byteegdesen bol 1933 ondo 9566,3 m. t. juma byteegdebe.

Kelese calingiin talaar

Aradiin aza akuin azaliin kegzeliin zergeer kedelmeriçediin tedken kangaltiin baidal deeşelezer. 1928|9 ondo nege kedelmeriçende dunda karaqaar ziliin calin 522 t. bolodog baisan bol 1932 ondo 1280 t. bolzoi. Calinii bykii zasani 925 190 t. gees 3040706 tek. kyrter nemezei. Enyyntei kamta kedelmeriçediin erke baidaliigi saizaruulka jabadalda kyidese bolko kemzeenyyd kedelmeriçediin bairiin dibkeseriigi jikedkeke, balçar baga kyyedyydiin kymyyzeke jabadaliin surguuliin uridaki bolbosoroliin oronuudiigi baiguulka, argalalgiin oronuudiigi neeke, yiledberiin oron byriin kazuuda klyyb bolon radiotoi unşalgiin ulaan bulanguudiigi neeke g. metiin juumanuudiigi baiguulka kedelmeri kiigdezei. Kedelmeriçediin bairiin ger barilgiin yne cenni 499,8 m. t. ynetei baisanaas 1933 onii janvaari negende 945 m. t. ynetei bolbo.

Tabanziliin syyliin zilyydte kyldese bolko yiledberiin dergedeki tezeeliin zyiliin azaluudiigi baiguulka jabadalda nileeken zeeri elesyylegdeze, tyynii açaar mene yjede yiledberiin oron byriin dergede şakam eeriin azaliin tulguurnuudtai bolson baina. Ene tulguurnuud bol yiledberiin kedelmeriçediin tedken kangaltiin eriligiigi kangaza şiidkeke jabadalda dutamagtai baibaç edegeer tulguuriin gazaruudiigi zilees zilde yrgedken jabuulka keregtei.

Çanariin talaar

Kedelmerilekii baiguulamzanuudiigi byrin açalagdaagyin, yiledberiin keregceldee paspartizaaca kiigdee ygein, teeknigiin şudalaka jabadalda temecel dutamag baisanii çanariigi bodolgyi toogi barimtalan jabaka taliigi erkilesenii, yiledberiin bykii jabaciigi teeknigiin şinzelelgete noormoor yndeselyylen zokioozo çadaagyin, kedelmeriigi kimgataigaar takilgiigi seb deb jabuulsanii, nek. Staalinii 6 zyiliin zaabariigi dutamag bejelyylsenii yre bolzo tabanziliin tesebiin gyicedkel çanar talaaraa tesebee gyicedkegdeegyi dutuu dyyrgesen baidalda kyrgebe. (byteesen juumanii eeriin yne deeselesen ba kedelmeriin byteeciigi jikedkeke talaar teseb gyicedkegdee ygei baina).

Ene talaaraa jike dutuutai begeed ene dutuu baidal yiledberi azaliin caaşanki kedelmeride bodogdoko josotoi. Çanar taliin byteeciigi deeşelyylkiin telee şuud temecelygeigeer, kedelmeriçen olonii edebki keçeeliigi ene keregte zagcaal ygeigeer, nek, Staalinii 6 zaabariigi bejelyylel ygeigeer, yiledberiin şine teeknigiigi şudalal ygeigeer yiledberi azaliin emene baisan yyrgc şiidkegdeze çadaka ygei. Ene baidal stanoogiin kazuuda baisan tus kedelmeriçen, yiledberi azal bykeli deereni ton ileer medegdeke josotoi.

Tabanziliin niuurin nege kedeldasaniigi medeke josotoi. Tyyniigi ziliin byteece iime baina. Kynde yiledberide 1928 ondo 2758 t. baisan ba 1932 ondo 2837 t. juuma byteeke bolbo, kengen indyystriin yiledberinyydte 9857 t. —bolbo.

Yiledberi azalda socialiis meetodiigi nebteryylelgiin talaar

1932 onii Ijyyli 1 de Makanii kombinaad, PVRZ ba şiliin zavoodiin barilganuudiigi oruulan ygeigeer, 11 yiledberiin oronuudta kedelmerileze baisan 2328 kedelmeriçen kynii 1029 bujuu 44% socmeriicee ba ydaarniglalgiin josodo kabaaduulagdazai.

Ydaarniguudiin byridkel, tedenii yiledberi deeree socmeriiceegee ker dyyrgeze baisaniigi salgaka jabadal garaas unama muugaar jamarç emkidkel ygeigeer tabigçelen ydaarniguudiin dunda niitiin nebteriliin ba tedken kangaka jabadaliigi muugaar tabigdasan baina.

Zavoodiin gurbalzan bol socmetodiigi nebteryylkiin kedelmeriigi cag yrgelze sanaliingaa tebte tabiza kedelmerideə, edebkitei kedelmeriçediigi ydaarniglalgiin josodo tataka jabadal kiine ygei.

Yiledberiin oronuudta yndesen kedelmeriçediigi beledkeke talaar.

Namiin mozkom ba Zasagiin gazariin yiledberiin oronuudta yndesen buriaad azaltanaas kedelmeriçediigi yrgeneer elesyylke gesen daabari yiledberi azalda ton muugaar gyicedkegdesen baidaliigi iime too gerçelene.

33 onii janvaari 1 de barigdaza baigaa yiledberinyydiigi oruulan ygeigeer 2186 kedelmeriçediin 248 kyniini buriaad juu todokon 11 % bolno. Kerbee Mozkomiin diregtiiniigi yiledberi azal dyyrgekiin tula cukarillagtyi temecel kiisen bol 30—35 % kedelmeriçediin yndesezeryylegdesen baikasan.

Ene talaaraa ulas teriin çanartai tasaldalgaraad baika tula oiriin bolzor dotor erkebişe zaisuulagdaka josotoi dutagdal baina.

Tyryyşiin tabanziliin jamar yiledberinyyd baiguulagdabab?

Kedelmerileze baisan yiledberinyyd yndeseree selbigdebe. Tyryyşiin tabanziliin barigdaza 33 onii janvaari 1. de 7 yiledberiin oronuud byteegdeed baisanii 1) Mekanliit 2) B M Ulasiin kebleliin Tipograafi, 3) Kliuuzeviin Modonii zavood 4) Selengiin modonii zavood 5) Deede—Berioozovkiin kirpiice byteeke Goomanskii peeçin (P.VR.Z) 6) Talka bolgolgiin oron 7) Kirpiiciin zavood zergenyyd baina.

Tyryyşiin tabanzilde PVRZ, Makanii kambinaat ba Şiliin zavood g. m. mandagar gigaantanuudiigi bariza ekilegdebe.

Tyryyşiin tabanziligi dynlekedee SSSR ulas bol namiin zinkeni şugamiigi cukarilta ygei bejelyylsenii açaar gazar tariaalangiin agraarnii oronoos kapitaliis ulasiin karijaaldagdaza gyiced bejee daasan indyystriin oron bolzo çadaba.

Ene şugamiigi Manai Buriaad—Mongol oronii namiin emki bol Mozkomiin zeb kebelberi doro jabaza nileed jike amzaltaa kegzyyleze ba ene tabanzil dotor tomo tomo yiledberiin oronuudiin barilganuudiigi baiguulaza çadasan dyntei baina.

Tyryyşiin tabanzilde yiledberi azal baiguulaltiin talaar ene amzaltada kyresen uçar bol Leeninii yndesteenii bodolgiigi manal namiin, uridani kozemdoson zaka kizaariin yndeseten azalçanda zebeer bejelyylegdesenii yzyylelte men baina.

Kojor dugaar tabanziliin ekin zilde oroboldi. Ene zilde B—M. A. SSR iin yiledberi azal nileed jikeer urigçaa dug gene. 1933 onii tesebleigeer yiledberi azal 18 849 m. t. juuma byteeke josotoi begeed 32 onoos 27 % nemeke.

Bykii yiledberi azalda 33 ondo 36189 m. t. zeeri elesyylegdeke bujuu 32 ontoi zişebel 191,8% ilyy zeeri gargaçalagdana,

Salbaraarni ilgaza karuulbal

Kynde indyystriin arkamaadiin şugamaar 949 m.t. bujuu 16% nemeke.

Kengen indyystriin arkamaadiin şugamaar 3515 m.t. bujuu 92,9% nemece.

Tedken kangaka Arkomaadiin şugamaar 7727 m.t. bujuu 260,6%

Oi modonii Arkomaadiin şugamaar 3898 m.t. bujuu 299,7% nemece.

Temer zamiin Arkomaadiin şugamaar 20000 m.t. bujuu 252,2% nemece.

Kedii iime baibaç 1933 onii tesebiin gyicedkeliin jabaciigi karaad yzekede nileed erieen baina. Barilga-sangiin tesebigi gyicedkekiin telee Buriaadiin gigaanta remzavood (PVRZ) cukariçagyi sain temeceze baina. Tende zişeelekede Paşkooviin bolon busadiinç dosoto kurdabçalaliin barilganarta brigaadanuud egtesen tesebee baika jum. Tyyntei kamta sokikabaadaka Makanii kambinaat ba şiliin zavoodiin barilganuud tesebee kangalta ygeigeer dyyrgeze baina.

Ene ziliin tyryyn kasiin yjede juuma byteece talaar Cekiin arisanii zavood ulasiin Tipoograafi ba tedken kangaka Narkamaadiin şugamiin yiledberinyyd (Piiviin ba basaç zavooduud) baragtai tesebee gyicedkeze jabasantai kamta Mekanliit, Burleesiin modonii zavooduud, arkiin zavood geke zergenyyd ene ziliin tesebiin tyryyn kasiin tesebiigi gyicedkege çadaagyi jike muugaar kedelmerilebe.

Yiledberi azaliigi bygeden deere abça karabal 33 onii tesebiin tyryyşiin kas ziliin kubiigi gyicedkeze çadaagyi deerees 33 onii tesebiin gyicedkelde tasaldaa garakiin ajuultai bolood baina.

Zişeelekiin tula negedeki zaabariigi abaad yzeje. Tyynii josoor kedelmeriçediigi elsyylkedee emkidkelteigeer jabuulagdanuu gebe tiime bişele baina şuu. Aza akuiin kegzeliin erke baidaliin josoor kedelmeri ygelçyyd ygei bolsoor baidal, tyyntei kamta kedelmeriçediigi eeree jereke josoor abkadal ygei bolson, gancala kolkoozuud ba kolkoozçodtoi gereekiize emkiteigeer kedelmeriçediigi abka joso yldesen aad ene dyyreneg byteegdene ygei.

Yiledberiin oronii kedelmeriin dotoriin emkidkeliigi karaa bol yiledberiingee odoo ylein yyrgiige kangaza çadakaar zokioogdoogyi baika jum.

Eelzeenii yyrgenyyd

Kojor dugaar tabanzilde barigdaza baigaa gigaantanuud-PVRZ, Şiliin zavood Makanii kombinaat kurdabçalan byteeze, tedegeeriin şine teeknigiigi şudalaka, yiledberi azaliin byteemziin yre çanariigi saizaruulka, kedelmeriiee şine yjede taaruulan zokioozo tabika gyrgenyyd yiledberi gyicedketei kamta yiledberi azaliin emene jike yyrge baina gebel oron niutagiin bajaligiigi olon-şinzeleke kedelmeriigi yrgeneer tabiza çuluu nyyrsen, temer, gratiit çuluun azbeeste, volifraam, zed, tuulga, iizveesti, şabar elesen zergiin kaana jambr kemzeetei biigi ileryylke bolno.

Oi kiimiin yiledberi azaliin talaar oi modonii yiledberiin kombinaat bariza dab şyrge arisanii zavoodiuudiingaa dotoriin erilgiigi kangamaar dabirkai nereke jabadaliigi kangamaar dabirkai nereke jabadaliigi emkidkeke yyrge baina.

Barilgiin keregceliigi byteelgiin talaar zildee 15—20 mln, kirpiicee byteeke çadaltai kirpiiciin ceementiin zavood barika keregtei.

Kiimiin yiledberi azaliin talaar menee ziide byteze kedelmerilekee ekileke josotoi şiliin zavoodiin keregiel kangakiin tula soodo —sylifaat beledkeke jabadal şiidkeke josotoibdi.

Caaşadaaç, odoo yjede gol ajuul bolko baruunii ajuul ba kubiskaliin daisan trockiizmiin dabtaca bolko „Zyynii“ nuugalaa nuudtai—Kojor teeşee eris temeceze, kedelmeriçediin angiin seremziigi ulam deeşeni yrgeze olon niitiigi angiin daisadtai gamgyi temeceke jabadalda ketelen emkidkeze, Buriaad—Mongoliin namiin emki bol kojor dugaar tabanzilde yiledberi azaliin froonto deere sybi jike amzaltilda kyreze çadana.

Pilynoov

uriaad oron--debzəze bykii yndesenii proletaat ba kəgzəzə bykii yndesenii socialiis sojoliin oron mən

N. Mənkiin

Bur. Mon. yiledв. eвleliin zəвleliin tyryyleeçe

riaad Mougol ulasiin yiledвəriçenii eвlel Leeninii zamaar kəgzəsəər 10 zil вolвo

riaad--Mongoliin yiledberiçe- bleliin kədələənii negen əərə ɔ baidal gebel, eneni bol oronii aza yiledberiiin təb ygei, iime deerees gol təçeg ɔ proletaarinar əcəəntei, eko- ıikiin ba sojol bolbosoroliin jike koino geegdesen bai- baika yjede jabasan baina. beriçenii eblel bol olon nii- mki mən bolko tula, buriaad ol dotor gancakan Ogtiaab- Kubiskalaas koişo bii bolzo a baisani ilerkei beze. Eneni roletaarinariin, byrziitenii ete- ei katuu çanga temeceze ba iis kubiskaliin kykineze bai- yydte bii bolzo kəgzəsən jum. „Kədəlməriçən angiiin bol socialiis kədələəniigi gargaka gol yndese mən" Eengelisees kelsen baina. d—mongol ulasta kubiskalta i kədələən bol Deede-Yde, ɔvskiin təmər zamiin staanca 1904—5 onoos ekilen garça, jede bii bolson sociaal—de- adiin gryypenyyd ene staan- epoogiin dergede kədəlzə belei.

onii kubiskaliin yjede d—mongol ulasiin dotor yi- içenii ebleliin keden olon yyd bii bolzo togtoson bai- ledberiçenii ebleliigi anka keke jabadal bol təmər za- traansportiin kədəlməriçə- yicedkegdesen baika jum. liiin kubiskalaas koino 1917 yyli sarada abtasan tiimele bişe medeegeer bolbol —Yde, Troickosaavska ba rajoonuudta 32 eldeb jan- ledberiçenii eblelyyd too- ɔ baisan baika jum. Buriaad otor yiledberiçenii ebleliin zo togtoson jabadal bol tus kədəlməriçədiin kədələənii jikeken barimta bolzo belei. Tiin eneni bol ke- ula ba esəən tootoi baisan kədəlməriçən niitiin aça kamagaalaka jikeken kən- mki bolzo çadasan baika neni bol kədəlməriçən nii- əmyyzyylen bolbosoruulka olzo çadasan belei.

Ogtiaabriiin kubiskaliin lkodo, buriaad—mongol asiin yiledberiçenii ebiel l bolşoviig namiin udari- lga dooro jabaza, proletaa- in diktatuuriigi baiguulka mecelde kədəlməriçən nii- n oroilogço bolon orozoi. riaad—Mongol Avtonoo- to Socialiis Soveed Res- yblikiin togtoko yjede ba edberiçenii ebleliin nege- geer jike kural kyrter ngajaa emkidkeliin kədəl- əri jabuulza baisan baina. ees koişo təb gazarta ba nag—rajoonuudta yiledbe- ebleliin aparaadiigi emkid- a bekizyylke kədəlməri gdazai. Aza yiledberi ba zaliigi ergən debzyylke, eriiin kələsənii talaar şine bodolgo jabuulka, Sovee- uulaltada şudarguu tusala- ylke ba kədəə niutaguudta udiigi bekizyylke asuuda- ol yiledberiçenii ebleliin l bodoldo tabigdasan bai-

onii maarta sarada bolson R-iin yiledberiçenii ebleliin eer jike kural bol buriaad ol ulasiin yiledberiçenii kəgzəltədə jikeken tyyke- mən bolno. Tus kural bol s namiin bodolgiin çukala suudaluudta ba yiledberi- leliin kədələəndə bodoto igi tələbləzei. B M Res- in yiledberiçenii ebleliin ar jike kural (1929 on) aliis baiguulaltada şudar- salamza yzyylkiin talaar içenii ebleliin kədəlməri- en amzalta olgoko şata Angiiin daisan etegeediin galzuuralgiigi kədəlgəkə baiguulaltiin jikeken yre nuud bol tus ebleliin ge- keniigi socialiis baiguulai- o ədəriin zorilgodo kan- angiiin daisan etegeedte anga kariuu əkəər bodozo, ə kədəlməriiigi darui ca- idken baiguulkiin talaar yiledberiçenii eblelyydiigi a" geze tus kuralaas tem- n baina.

ural bol BK (b) Namiin miteed ba BYÇTZ-iin zy- ocialiis məriicəəgiin tukai n kandaka biçegi bejelyy- edkeke keregte ekilen oro- na,

„Yiledberi teişe niuuraaraa" kandaka tukai loozon ba şinedken baiguulka yjedeki yiledberiçenii ebleliin zorilgonuudiigi oilgoogyi baisan BYÇTZ-iin kuuçan, oportuniis kətəlbəriiigi BK (b) Namiin təb komiteediin zygees butacokisonii koino garsan Namiin XVI dugaar jike kuraliin şiidkeberi bol socialiis baiguulaltiin keregte yiledberiçenii ebleliin ali zerge açatai tusatai bolkiigi byri ergənəər todorkoilzo əgsən baina. Nəkər Staalinii tyykete zurgaan zaabari ba „yiledberi teişe niuurazraa" kandaka tukai namiin loozonqiigi bejelyylen gyicedkesenii yndese deere buriaad—mongoliin yiledberiçenii eblelyyd bol əəriingəə respyybiikiin 10 ziliin oido aikabtar jike amzaltatai jirezei. Ulas təriin ba olon niitiin kədəlməriiin byke kyşyyrgenyydiigi delgeryylen jabuulza, yiledberi sangiin təsəbiigi toogiin ba ilangajaa çanariin talaar gyicedkeke keregte kədəlməriçəd ba olon niitiigi daiçalkii josoor emkidkesen baina. Kədəlməriçən niitiin edebki keçeeliigi emkidkeke təb gazar bolko yiledberiiin cuglaan ba yiledberi dotoroo azalaa zəbəər emkidkeke keregyyd bol boskon baiguulka ba şinedken . baiguulka yjenyydte ilangajaa jike udka çanartai baisan baina.

Edeni bol yiledberiçenii ebleliin jabuulgiin gol meetod ba socialiis məriicəəgiin ştaab mən bolzoi. Kədəlməriçədiin zygees oroson duradkaluudiigi bejelyylen gyicedkeke jabadal əsəzə baina gebel, gancakan usan zamiin traansportada 350 mingan təkerigiin yre olzo əgçə çadaka 73 duradkalnuud orson baina. Mən socialiis məriicəə ba gabşagaiçalka jabadal bol ulam byri delgeren kəgzəzə baina. Kerbee 1931 onii fevraali sarada 15 yiledberiiin gazaruudta gabşagaiçalka jabadalaar 40,5% kanduulagdasan baibal, 1932 onii janvaari sarada 61,45% kyrter deeşee bolson ba tiin 10 ziliin oido zarim yiledberiiin gazaruudta 71% kyrter odoson baina (təmər zamiin traansporta). Gabşagai brigaadanuud 850, toocooto azaliin brigaadanuud 200 bolzoi. Toocooto azaliin gabşagai brigaada byken təsəbəə 100—150% kyrter gyicedkedeg baina. Ken əəriingəə yiledberiiin teeknikiigi sain medeze abaad, yiledberiiin byteemziigi jikedkeze, gargasan zyiliin çanariigi saizaruulan, noormojoo sainaar gyiçedkeneb, tere bol odoo udaarnig bolko bolzoi.

Kədəlməriçədiin aza amidaraliin ba sojol bolbosoroliin baidaliigi saizaruulkiin tələə cag bykenee eseltegyi temeceke temecel bol yiledberiçenii ebleliin emkinyydiin gol zorilgo bolgon tabigdasan deerees, ene talaar nileed jikeken amzaltanuudiigi olzoi. Ulasaa indyystrizyylsenii yndese deere kədəlməri ygei baika jabadal eceslen usadkagdazai. Aza yiledberi bol, kədəə toskon ba kolkooznuudaas emkidkegden gyicedkegdeke şine, şine kaadarnuudiigi zil bykenee erize baina. Kədəlməriçəd ba arad niitiin aza amidaraliin baidaliigi saizaruulka zamaar oldoson əseltiin negen çukala zyil bol kədəlməriiin kələsenii əseltə mən bolno.

Socialiis mənkələlgiin debzelte bol zilees zil byri buuraltagyi əsəzə baina. 1923 ondo mənkələgdəgçədiin tooni bol, təmər ba usan zamiin traansportanuudiigi oruulangyigeer kelebel, 6900 kyn bolzo, biydzeedeni 493,5 mingan təkerigəər gargagdasan baina. Tiin 1933 ondo təsəbiin josoor 32 mingan kyniigi kabaadulan, biydzeediigini 5,340,000 təkerig kyrter deeşelyylkeer tələbləzei. Iime deerees B. M. Respyyblikiin togtosoor 10 ziliin torşo dotor mənkələgdəgçədiin tooni 4 dakin, biydzeedeni 11 dakin əsəbə. Yiledberiiin gazaruudaar bekiken suuritai ipee kooliin baazanuudiigi baiguulka ba niitiin kool emkidkeke, kədəlməriçədiin kangaltiigi saizaruulka asuudaluud bol kədəlməriçədiin aza amidaraliin baidaliigi saizaruulka keregte şiidkekii çanartai bolno. Kədəlməriçədiigi kangakiin tula zoriuulagdasan toondiigi boruugaar keregleke, alban koirog jabadal gargaka, yrilte kiike geke metiin dutuu dunda zyilyydiigi ileryylen gargaza, şuud usadkakiin tələə buriaad—mongol ulasiin yiledberiçenii ebleliin emkinyyd bol ədər bykenee temeceze baisan baina.

Buriaad—Mongol Respyyblikiigi sojol bolbosoroliin talaar kəgzyylke keregte yiledberiçenii eblel bol mən jikeken aça tusa kyrgezei. Byke arban ziliin kugacaa dotor kədəlməriçəd ba arad niitiigi komuniismiin zamaar kəmyyzyylen debzyylze, sojoliin kubiskaliin talaar aguu jike byteemzenyydiigi olson baika jum. Yiledberiçenii ebleliin byke ulas təriin ba bolbosorol gegeereliin kədəlməri bol kədəlməriçəd niitiin ulas təriin beledkeliigi şuud deeşelyylke zamaar jabuulagdasan baina.

Buriaad—Mongoliin yiledberiçenii eblelyyd bol BK (b) Namiin zinkeni şugamiigi baakanç kazailgalgyi jabuulza, socialiis baiguulaltiin odoo yjede gol ajuultai bolko baruunii kelberel ba zyynii „alduunuudtai" kair nairgyi temecezei. Prolitaariiin digtatuuriin yjedeki yiledberiçenii ebleliin aça tusa tukai Leenin ba Staalinii surgasan surgaaluud bol Buriaad—Mongol respyyblikiin socialiis baiguulaltiin yjede kədəlməriçəd ba yliedberiçenii ebleliin jabuulsan kədəlməriiin dyrşel deere gyiced batalagdasaniigi buriaad—mongoliin yiledberiçenii eblelyyd 10 zil dotor jabuulsan əəriingəə aguu jike kədəlməriəər ileryylen gargazai.

Socialiizmda—angigyi bələgəmdə şilzen oroko zam bol katuu çanga angiiin temecel dunduur garka baina. Iime deerees yiledberiçenii eblelyyd bol socialiis məriicəə ba gabşagaiçalka ,abadaliigi ulam byri ərgədkəzə, şine, şine arbaad mingan kədəlməriçədiigi emkidken, tedeniigi socialiis bəlgəmiin baiguulaltada şilzyylke josotoi baina. Buriaad—Mongol respyyblikiin yiledberiçenii eblelyyd bol angigyi bəlgəmiin zuu mingan komuniis—kədəlməriçədiigi emkidken kəmyyzyylke əəriingəə emkiiigi kezeenees jikeer komuniis namiigi toiruulan zagcaaka josotoi baina.

C. Dondobiin.

BMR-iin gegeeryylke aradiin komisaar

Yndesen sojoliin baiguulaltiin 10 ziliin temecel ba ilaltanuud

Orosiin şunakai imperaliizmiin kolooni bolzo, zaka kizaarta kozo don kocorson karankii balar Buriaad oron imagta orosiin prolitaarinariin Ogtiaabriiin jike ilaltiin aça gabijaagaar, yndesetenii erke çələə olko gesen Leeninii gyn priincepiin josoor socialiis soveed avtonoomito respyyblike bolzo, socialiis baguulaltada şuud kamaadan orosoor odoo tebker 10 zil gyicezei.

Ene əngərsən 10 zil bol buriaadiin tyykete onco jike udka çanrtai baina. Orosiin şunakai kapitaliizmiin təmər kiumasata sabarta adkagdaza, negen talaas oros nojod, misioneernuud, naimaaçadiin zerleg kerzegii məlzəlgə dooroo kabçagdan kaşagdan baisan, nəgəə talaas, kan zasag ba kara reaagciin tyşeg tuiguur bolko niudargan lama nojon gurbanii ula dooro geşkegden daralagdaza, ene meteer nege məsən kojor talaas çusa kələsəə şobto soruulza suusan azalça buriaad arad bol, ene əngərsən arbakan ziliin torşo dotor aguu jike ilalta kiize, Kolbooto jike ulasiin bolboson respyyblikenyydiin negen bolzo baika zuuraa, odoo angigyi socialiis bəlgəmiigi baiguulan ekilze baina.

Buriaad Mongol respyyblikiin tyryyçiin tyykete 10 ziliin tobço dyn iime geeçe.

Aikabtar kurca angiiin temeceliin erke baidal deere, BK(b) Namiin zinkeni şugamiigi şuud çanga barimtalan, baruun „zyynii" oportuniistanartai kair nair ygei kojor teeşe temecesenii açaar manai buriaadmongoliin namiin emki bol olon təmən azalçadiigi socialiis zamaar kelberilte kətəlbərilən ene 10 zil dotor aza akuin ba sojol bolbosoroliin kubiaar gaikamşag jike amzalta dabaltanuudiigi tuilazai.

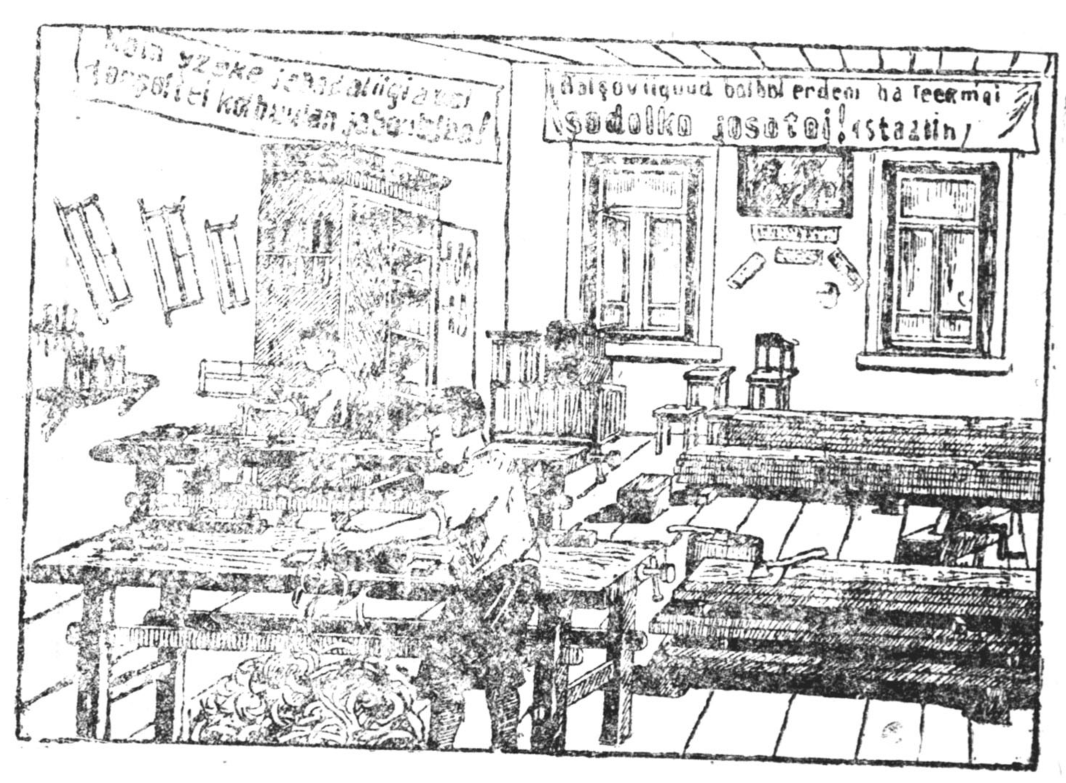
Byke socialiis baiguulaltiin tasarşagyi nege salaa bolko yndesen sojoliin baiguulaltiin talaar abaad yzebel, manai Buriaadmongol ulas tyykede yzegdee ygei jike gyicedkeltei baina, Ene gyicedkeliigi imagta bolşoviig namiin onco negen kətəlbəri ba SSSR iin urid jabsan prolitaarinariiin tusalamziin aça mən. Yndesen sojoliin kəgzəltiin talaar manai ene 10 zil dotor tuillasan gyicedkel bol, bolşoviig teempede kedii dasasan bideneriigi əəsədiimnai gaikuulmaar baina. Sojol gegeereliin kəgzəltiigi tobçolon kelebel: ene jəriin kəgzəltə bişe, „karankui munkagiin dalaigaas, təg təməniigi ojuun erdem şudalka gegeereliin dalaida yseren kyrçesentei adali baina.

Kazuudaa baisan kapitaalta oronuudiigi karaad yzegtii. Tende kadaa byrzyilig josonii yndesen sojol bol togtooko argagyi tyrgeer doroiton səuəzə, yndesenii əsəə kiumaral ərnin kurcadaza, təmən saja toonii azalçadiigi əolooniçolon məlzəkə jabadal ulam tyrgedeze, baga yndeseniigi darlaka məlzəkə jabadal ərgədən delgerkeer yle baran çusata kiudalga, terroor, dain bolzo, gazar byriiin azalçadiigi galzuu imperaliistanar gal təmər kojoriin kyçeer gartaa adkaza baina.

Faşiizmiin zuramta Germaanida kubiskalta kədəlməriçədiigi kiudan alaza, kubiskaliin udkatai nom nebteryydiigi galdan şataaza, jivrei yndeseniigi keleşegyi muukaigaar doromzolon kaşaza baina. Aangliiin imperaliistanar bol Enedkegiin yndesenii asuudaliigi boomboor „şiidkeze" baina. Poolşiin byrziiner bol ukrain yndeseteniigi cag yrgelze kabçaza baina, Kitad yndeseteniigi erke çələə bol Japoonii imperaliistanariin yker buunuudiin aadar məndər mete somonuudiin dooro, çusan dalaida şungaza baina.

Kapitaalta ulasuudta yndesenii asuudal, yndesenii sojoliin kereg iime baikada, manai soveed zuramta Kolbooto ulasuudta olon baga yndeseten ulam byri kəgzəzə, koorondoki internacionaaliin nairamdalani ulamaar batazaza, yndesenii foormoto, socialiis udkata sojnloni naikamşag kurdaar kəgzəzə baina. Enyynii bodoto gerçe barimta gekede manai Buriaad Mongol respyyblikiin 10 ziliin temeceliin dyngyyd darui mən bolno.

Urida kaanta zasagiin baika cagta buriaadiin sojol gedeg jamar baisanii bygedede ilerkei tula olon juu biçekeb. buriaad aradiigi kyçeer oros bolgoko, kerees zyylgeke, lamiin şazanii mana delgeryylze, angiiin medereliigi ygei bolgon balartuulka munkaruulka, arki jara tembyy delgeryylke, enyynii zailaşa yreni juub gekede buriaad zon bol tolgoi toolon şa-

kam biçeg medeke ygei ton bydyylig karankii, 80-90% jara təmbyyde barigdasan, beje makabud ba ojuun ukaanii talaar cag yrgelze doroitozo baisan uçar todo sanagdaza baina.

Ene arban zil zəbləltə josoor kəgzəsənii zabşaanda buriaad mongoliin yndesen sojoliin debzeseniigi gerçelke toonuudiigi tobçolon yzyylbel zokino.

Aradiin gegeereliin jabadaliigi abaad yzejaa. 1923 ondo byke Buriaad ulasta ekin şatiin surguulinuudiin 618 kompleegt baisan aad 1933 ondo 1793 bolbo. Ene bol 290% kəgzəsən bolno. Suragçadiin too 336% nemebe. Tyynees gadana bygediigi erkebişe surgaka jabadaliigi bodoto kereg deere bebejelyylze çadaba. Odoo ekin surguulida bygede bagaçuudiigi surgaka jabadal gyicedkegdeze, tyynii yndesen deere 7 ziliin surguulida bygediigi surgaka jabadal ba 10 ziliin politekniis surguulinuud urgan garça baina. Ekin surguulinuud cəm yndesen kelen deere oruulagdaza dyyrgegdebe.

Dunda surguulinuudiin talaar 1923 ondo arai geze 11 surguuli baisan aad mənəə 75 bolbo. Suragçadiin too 10 zil dotor 860% oloşorbo. Ekin dunda surguulinuud manai togtomol programatai bolzo, namiin TK iin surguuliin tukai togtooluudiigi bodoto kereg deere bejelyylkiin tələə, surgalgiin çanariigi şuud saizaruulkiin tələə temeceke temecelde idebkiteigeer orozoi.

Ekin dunda surguulinuudaas gadana deede surguulinuud bolon teeknikymyyd maşa delgersen baina. 1932 ondo manai respyyblike dotor gancaç teeknikym ba deede surguuli baigaagyi. Mənəə 1933 ondo manai respyyblike dotor 350 suragçadtai 3 deede surguuli, 2210 suragçadtai 20 toiron teeknikym ba rabfaaguud, zəbləl namiin surguuli zergiin əşəə keden ondoo surguulinuud bii bolson baina.

Yndesen sojoliigi kəgzyylkiin talaar manai tuillasan nege aguu jike tyykete dabalta bol, kuuçan feodaal teokraad josonii bydyylig yseg biçegiigi kubiskalta şine latiin dyrsete ysegeer kalaka jabadal mən. Yseg biçegiigi latiinzuulka jabadaliigi olon təmən azalçan arad tuiliin kaluugaar saişaan kylieeze, mənəə ekilseer 2-3 zil əngərəəd baikada keden mingan kyn şine ysegiigi şudalaad, ekin dunda surguulinuudta yndesen kele surgaka jabadaliigi cəm şine ysegeer jabuuldag bolzoi.

Biçeg medekegyi zoniigi surgakiin talaar mən damzag ygei amzaltatai bainabdi. 1923 ondo biçeg medeke zonii too 21% baisanaa 1933 ondo 75% bolbo. Zarim aimaguudta byri 90% kyrne. Ulas təriin bolbosoroliin talaar basa maşa jike debçelte baika jum. Unşalgiin baişanguud 1923 ondo byke respyyblike dotor 72 baisan. Mənəə 2174 unşalgiin baişan ba klyybyyd, 177 biblioteeke, 16 socialiis sojoliin baişan, 17 bəsgyiçyydiin ger, 559 ulaan bulan azallaza baina. Tyynees gadana 4 kiino teatr, 14 togtomol kiino toskoluud, 76 nyydel kiino baina. Basa radioogiin talaar 600 radioo kyleeke aparaad, 1500 transliaaciin aparaaduud bii bolzoi. Ene zilde

Keblel soninii kəgzəltiin talaar juu bainab gebel: 1923 ondo 2 gazeeta, 3 zurnaal baisan. Mənəə respyyblikiin gazeeta 2, aimagiin gazeed—11, zurnaaluud-5 bolbo.

„Leniniizmiin asuudaluud" geze nək. Staalinii zokiooliigi orçuulza gargasan ba 6 toomiigi orçuulkiin aguu jike azal kiize baisan kereg bol tyykete amzalta mən azai. Basa poligraafiin tulguuri nileed bekizesen baina,

Caaşadaa, buriaadiin yndesen uran zokiool ba uran saikanii kəgzəltə basa jike geeçe. Yndesen draamiin teatr togtooson bainabdi Ulasiin uran saikanii teeknikym 100 garan suragçadtai azallaza baina. Uran zokiooliin kubiaar mən yndesen prolitaariiin uran zokiooliin abasuuri tabisan bainabdi.

Ede gyicedkelyydeer kanaad bidener zogsoko bişe. Ede gyicedkelyydiin kazuugaar basa yndesen sojoliin baiguulaltiin zarim çukala salbariuuud deere ali olon osol dol tasaldaluud ba dutuu dunda zyilyyd nileed baina. Ykeze baisan angiiin daisadiin ylegdelyyd şemeeken kulagai joşoor koro kiikiigi cag yrgelze sedeze baina. Enyynii uridaç ilangajaa yndesen sojoliin froonto deere angiiin daisad aikabtar kyçelze zəriçəl kiideg baisan. Tedenii tələələgçəd bol eldeb janzaar socialiis baiguulaltada, yndesen sojoliin baiguulaltada zəriçəl gargagdaşan. Ziseelbel, orosiin deerenkii yzel gargaka, buriaadiin yndese barimtalka yzel gargaka, uran saikanii jabadalda şazanii bog şurguulka sedelge nacionaal demokraad ba paan mongoliin udka sedelgenyyd (Ivanoov, Badrino, M. Saridag g. m.), buriaadiin şine kele biçeg zokiooko jabadalda paan mongoliin çanarta sedelge gargasan jabadal geke zerge maşa olon karşa sedelgenyyd tokiooldosoniigi manai buriaad mongoliin namiin emki bol eris çanga cokoiito əgəsən baina.

Iime tula manai zorilgo bol, aguu jike amzaltataigaar kojordugaar arbaniigaa bosogon deere geşkeed baikadaa, angiiin serem ziigi ulam jike kurcadaza, ykeze baigaa angiiin daisadiin ylegdeliin kulagain meke gokoto taagtikiigi kair nair ygei butacokizo, BK(b) nam ba tyynii n. Staalin tyryytei TK iin zinkeni şugamiigi bata kelbəriçe ygei barimtalan, odoo yjede ilangajaa ajuultai baruunii oportnniisuud ba „zyynii nugalaaçad bolon tedentei ajadan dagaldagçadiigi şuud zailuulza, orosiin deerenkii şoviniizm ba buriaadiin nacionaliizmtai kojor teişee eris temecen, sojoliin keregiigi ulamaar kəgzyylke josotoi.

Dabasa gyicedkelyydee bata bekizyylze, dutamaguudaa şuud zasan zailuulza, kojordugaar tabanzilde angigyi socialiis bəlgəm baiguulka jike zorilgiigi sojol gegeereliin kubiaar kangaka ba Buriaad oroniigi oiriin kedeken zil dotor Kolbooto jike ulasiin erkim bolboson respyyblikenyydiin negen bolgokiin tula byke kyçee zangidan zagsajaa.

Bidener damzag ygei ilakabdl!

Lamiin kengreg, baatariin domogoos -- socialiis uralalc

Ž. Baldanzabiin

Udaarniguudiin yge

Θgləənii uriaa

Sagcagar saikan
şilbesete
Sagduul narainii
zabsaraar
Celmeg saikan
edər
Cegeen kykeer
tujaarba.
Erkiin çineen
bejete
Erke kongor
duuta
Elin toorin
zirgene.
Patigar kara
parovoozo
Pegçen pegçen
dugçana.
Şingen duutiin
duulaan,
Şirem kooloin
kuugalaan—
Barilgiin gabşagai
froonto deeree
Baatar
kyçeer
Baildan zagcagçadiigi
Uriaalaza duudana.

* *
*

Namzaa kotogor
talmaida
Narasan tuziin
kajaada
Kojor dabkar
Modon geryyd
Koino koinoos
zirilden
urgaza
Endeç
Tendeç
Tos . . . tas
baica
Tonçoko abiaan,
Şuuj . . . şaaj
baica
Karuuldaka
çimee
garaad
Barigdaza baisan
geriin
deerenç,
dooronç,
zocoonç,

Gazaanç
kədəlməri
kyyjəze,
Kyn zon
kədələzə,
Bydyyn tomo
birovnoo
modiigi
—Nege,
kojor,
Ebtei!
. . . ebtei,—geze
Dug baica
dugşuulaza,
Keşyyrge tabiaad
kylieeze baibal,
Kyke uuligi
kəlbiryylme
Kyder gartiin
kyçen
—Ene baiba.

* *
*

—Arban negedekl
saraa
Azallaza bainab!—
Rinçenii Şireb,
Gabşagai brigaada
Mogşoonoviin
Galta neegn
temecelçe—
Temeceze
jiresen
zyrgee
Tyykeleze jarina.

„Naidabariiigini dyyrgekeb!“

„Nəkər Rinçenii Çireb bol, 1930 onoos kolkoozto orozo kədəlmərilək̇ədəə udaarnig jabakiin kamta, 1931 ondo ALL-iin komsomooliin yyrte geşyyn bolon bagtasan baina.

Nək. Rinçeniigi Deede—Ydede barigdaza baigaa Buriaadiin gigaanta bolko PVRZ de jabuulkadaa, ulas təriin sergyyn medərelte angi ygei şine bəlgəmiigi uçaraa meden baiguulagça bolkoni damzag ygei geze yyriin zygees naidana.

Yyriin sekritaar Karpykain
1932 onii avguusta 22.

Baigal dalain
bartaa dolgiiigi
bula tatąza
„Bolşoviig“ parokoodoor
buljuulan dabkisaar
Təmər mori
unaza,
Tyneel nyke
guldirsaar
Dabkiuulkiica
dabkiuulsaar
Deede—Yde
kotiigi
Dabkin
şurjuulza
oroloibdl.
Kyke tengeri
nurcaigaad
Kyiten kuraar
şabadaza
baiba.
Sintaabriiin
doloonii yjenees
Şiiden kədəlməridəə
orozo,
Kojor gurban konogto
Kədəlmərilezə
baibaldi.
—Bide
bucaza jabakamnai!
Taanad
jaagçabia?
Jaboosoo bol
Jasa amar kal—
gelceed
Bucakani bucaza,
Jabakani jabasan.
Tarki tolgoi
erjeed;
—„Kaiçan gegçe beiei?
Cugtaa jiresen
nəked
Cukariza bucakani
baina“
—Ygei,
nəkediin zakiaanaas
kyndetei,
Nəkədiin zakiaanaas
byke
juuman ygei.
Kədələkə!
kədəlkəəl kadaa
kədəlkə!
Yldeseniigee
korondo
Udaarnigaar
kədələzə,
Egeel iigeze baildadag
Egeel iigeze temecedeg
gyylke!—geze
bodood,
Arban negen
sara coo
Temecelçedeer adali
temeceldeseer
Negeç edər
əbedəəç ygeib!
Negeç ədəriin
proguul ygeib!

Tencyylen ygei ilaka baigaabdi

Mai sara . . .
Manai brigaadiinkid
Uruu dugtui
boloson çingi
Yiledberiiin zəbləəndə
suuza baiba.
—Bide,
kədəlməridəə
kyçee emkidkeze
çadana ygeibdi*—geze
Brigadiir nəkər
Mogşoonov
Baranaa zemeleze
kelene.
Çibçeed bodood
yzen gekede,
Çanar muutaigaar
kədəldəg çingi
baibabdi!
—„Ygei,

*) Nəkər Mogşoonoviin brigaada bol, saraas sarada ilaltiigi dabaza baisanaa mai sarada nege janziin kədəlmərieəs nəgəə janziin kədəlməridə tuugdasaar təsəbəə 96% gyicedkesen aad, darui zasagdaza ulam byri erçemteigeer oroson baina.
zokioogço Ž. B.

Gabşagai udaarniguud
Ganca la
too dyyrgeke bişe,
Çanariin təlee
Çabka tatalcaka“—geze
sanaasam.
Temeceed
barlaad
cokiood
baikadaa
Tencyylen ygei
ilaka baigaabdi.
Ijyyli sarada
180 proceent
təsəbəə dyyrgeed
Teempe
çanar
kojoriin
Tegçe oniso
tataza,
Megciigeed baisan
tasaldaliin
Menge—
kara burtagiigi
Kycete gariin
cokicoor
Kycen
ilaza çadaabdi.

Barlagaas baildaaça

Erjeldeed
tooriaad
bodood yzekede
Ertiingee jabadaliigi
durasaltai bolno.

*
* *

„Nəkər Rinçenii Ç. bol, çadal zəəriin talaar mal azaltai ygeitei kynii kəbyyn əərəə batraag.

(Komsomooliin yyriin saişaalaas)

Şirengi modoor
Şibterme bityy
Burzaldaa saikan
Burzan çuluunaas
bulgaza
bulgisan
Bulag usatai
Alla niutagiin
sakanç bol,
Akai
baabain
Alkiaanda
barigdaza,
Kubalza bajanii
Kulasan şabkuurta
eteregdeze,
Kamtiin azaliin
kədələəgeer
Kobko cokin
unagaaza,
Corobkınomo
burgima
baiguulaltiin
Cogtoi
negen
salbarida
Θəriingəə zagcasan
poostodo
Udaarna duugaa
tatanab!

Dolijoon Madasc

Şog-Jog

Solbonii - tujaada (

Ogtorgo deerehee şagaaza
Solbon odonohoo karaakada
Ongo-Zajaagi aldangyigecr
Solboor onon unagaanaş.

2. Ž. Baldanzaboo

Kubiskaliin pioneer kybyydi
Erdem zakiaa əkedəə:
„Kurca zaluu şydeeree
Erdeniiin şuluu merejaa“
—Geze daabari egəbəş,
Ganca əərəən mereeree.

3. B. Kyntieejevi

Ugaa berke
„Uran zokioogçoş“
Ganca
Şyymzelkeer
Şylegş,
Yligerlekeer
Yligerş
Ygerş.

4. Genen-Darma Naaco

Labkagar Naacov
Lamanaraa bişeze
Turjaka—kaniaaka
Tuka ygei.

5, B-C. Losoliin

(Lusaliin)

Tolgoi niilyylneş
Tongoin huuza,
Şyyberi ygeigeer
Şyleg bişeneş.

6. U. Boldoono

Kəbşiin haikan kuhan,
Kəkə torgon kubsalıatai,
Kəərkən şylegşe Boldoonii
Kuhan ganca şylegtei.

7. Ş. Nimbuugii

Şireb Nimbuugiin
Şibenen habinan,
Gorkonii zakada
Gozoin huuza,
Dugariin Dulmiigi
Dulaan bişebe.

Nək. P.Poostiişovlin amarçalga

Deede-Yde, Buriaad-Mongoliin ASSR iin TGK iin tyryy nəkər Dabaagiinda,

(Kaarikovaas kyleegdesen cakilgaan telegraama)

Abtonoomito Buriaad—Mongoliin soveed respyyblikiin orşosor nii arban zil gyicezei. Ene arban zil dotor Buriaad—Mongoliin soveed respyyblikiin azalçan bol komuniis namiin udaridalga dooro yndesenii sojol bolbosorliin ba azakuin baiguulaltin keregte aguu jike amzaltanuudiigi tuillaba. Respyyblikiin urid asara jike azal, asara jike zorilgonuud ba jike gən karaa baina- Buriaad—Mongol respyyblikiin azalçan aradta əəriin bejiin ynen amarçalga dajariigi kygeuem. Leenin ba Staalinii tugiin dooro şine amzaltanuudta uragşaa dabşagtii!

Paavel Poostoşov

BSSRiin AKZiin amarçzlga

Deede-Yde Buriaad-Mongoliin ASSR iin TGK ba AKS-tə,

Buriaad—Mongoliin ASSR iin arban ziliin nairta uriaalsan Tanai uriaaliigi absan. Albanii azal jike baisan deerees jireze ese çadana. Buriaad—Mongoliin ASSR iin kədəlməriçən, kolkoozçon ba byke azalçadta kaluun bajariigi kyrgenem. Azakuin ba sojol bolbosorliin baiguulaltiin aikebtar jika amzaltanuudani—manai namaas Leeninii surtalta yndesetenii bodolgiigi kelberyylel ygei jabuulsanii ilerkei yre mən. Socialiizmiin təlee ba angigyi socialiis bəlgemiigi baiguulkiin təlee temeceke temecelde ulam jike amzaltiigi kysenem. Buriaad—Mongoliin ASSR iin azalçan nliteeree amar sain! Komuniisam udaridagça nəkər Staalin bata bolog!

BSSR AKZ—iin tyryy Golodeed

Tyrkmeeniiin SSR iin TGK iin tyryylegçiin amarçalga

Deede-Yde, Buriaad-Mongoliin TGK-to

Respyyblik dotor olon ondoo ulas təriin kampaaninuud jabaza balsan deerees aajariin nairta bejeeree bailcaza çadaka ygei bolzo, Tyrkemeeniin zasagiin zasariin əmənəəs Buriaad—Mongoliin ASSR iin arban ziliin bajar Tanda kyrgenem. Leeninii surtalta yndesenii bodolgo zəbəər şiidkesenii açaar SSSR iin proletariaadiin tuslamzaar Buriaad—Mongol respyyblikiin azalçad bol socialiis baiguulaltiigi amzaltataigaar jabuulza baina. Azal kədəlməriiin alasitn amzalta kycenem.

Aitakov

Oirodiin MK ba MGK-iin amarçalga

BMASSR-iin TGK-iin ba DKS-iin tyryynerte

Sored respyyblike bolzo togtosoor, 10 ziliin oi gyicesen. Tanai sain ədərələləgəər daşaramduulan mazkani ba mozgyicekom bol suveed zasagtai airad oiasiin azalçan aradiin əmenəəs bolsorigiin kaluun bajariigi kegene. Soveed zasagtai tanai Buriaad ulasiin socialiis baiguulaltiin arban ziliin dən bolbol namiin gol şugamiin ba tyynii Leeninii surtalta yndesenii boldogiin ilalta baisanii sonii erkim sain gerese barimta mən bolno.

Soveed zasagtai Buriaad ulas gandag! Baga jasatai arad ulasta socialiismiin ilaltiigi udaridagşa ba emkidkegçe (Kb) Nam mandag! Byke delekein kədəlməriçən angiii ba darlagdasan aradiin udariagça nək Staalin bata bolog!

Mozkomiin sekritaar Kabaarav mozgyickomiin tyryy sotroonov Iirniilov

BMASSR-iin TGK-iin 5 dugaar Sessi neeqdebe

1933 onii ijyyniiin 8-nii edər ydeşiin 8 cag 30 minuutiin yjede deede biroozovkiin zunii kiaatrta BMASSR-iin TGK-iin 5 dugaar Seessi kural nuegdezei.

Tus Seessede BM respyyblikiin 10 ziliin sain ədəriigi əngərgəkəər jiresen respyyblikiin byke kolkoozuudiin zygees jiresen kolkoozniguud—udaaruiguud, byke kədəlməriçədiin təleələgçəd ba mən manai respyyblikiigi karagalzasan Moskvaa kotiin olon prolitaarinariin təleələgçəd ba kyrçe suugaa Mongol ulasiin ailçad suulcaba.

BMASSR-ilo TGK-irn tyryylegçe nək. B. Dabaagiin bol seesse kuraliigi neeke zuuraa uridçalan kedeken yge keleseni:

—Nəkəd aa!

Mənəə neegdesen seesse kural bol udka çanariin talaar gaikamçagta jike, Buriaad-Mongol ulasiin əərəə erkete avtonoomito respyybiike bolozo togtosoor 10 ziliin kugacaa dotor—1923 onoos 1933 on kyrtele, Leeninii yndesenii bodolgiigi bodoto bereg deereni bejelyyleze komuniis namiin ceke kətəlberiəər aza akuin, erdem sojoliin talanuudaar jamar zerge debşesenee ene seesse kural deere byridkeze yzeke bainabdi.

Enyynii yndesen deere bolşoviigiin kurca şyymzeleleer dutuu dundanuudaa eris kelceze mən koinogçodoo 2-doki 10 zil dotoroo byteen gyicedkeke aguu jike zorilgonuudaa kelceke bainabdi.

Caaşaa seesse kuraliin prizidiymiin tomiloldon bolno. BMASSR-iin TGK-in prizidiymiin geşyyd deere Moskvaa kotiin gorsoveediin tyryylegçiin orlogço nək. Vasiilijev, profeessor Bronner, Mongol ulasaas jiresen təleələgçəd: azal naimaanii miniister nək. Men de tyryytei 5 kynyyd, zyyn sibiir kizaariin namiin komiteediin biroogiin geşyyn nək. Aliipov g. m. kamta 10 garan nəkədiigi nemeze tomilbo.

Tus seesse kural deere kelceke zyileni ganca ba Buriaad-Mongol respyyblikiin 10 ziliin kugacaa dotoroo byteesen azal kədəlməriiin byridkel tukai AKZ-iin tyryylegçe nək. Dorziin iledkel bolko azai.

Buriaad Mongoliin avtonoomito Soveed Socialiis Respyybli togtosoor 10 zil bolsonii bajariin temdeglesen amnista tuk

Byke oros ulasiin TGK priizdiymiin togtooi

Buriaad Mongol avtonoomito soveed socialiis respyyblikiin togtosoor arban zil bolsonii oin bajariin temdegte ba tyynii debisker deere ekin tyryynee kaşalanaar genedeze ba uçar joso medeke ygei deerees alibaa gem endyy kiisen bəgəəd əəriingəə bejeeree socialiis baiguulaltada kabaadaza tere soveed gərəndə kiisen koroto jabadalaa şuud kasaza salgaza çadaka baisan azalçan aradiin aza baidaliigi kəngədkəkiin zorilgoor Byke oros ulasiin Təbiin Gyicedkeke komiteediin priizdiymiin togtookoni:

1. 3 zil kyrter bolzoroor çələəgəə kasagdakaar şiidkegdesen niuuruud, 5 zil kyrter çələəgəə kasagdasan ulaan partizaan ba ulaan gvaardi ba baga nasatai nirai kyykedtei ba tərəkə ekeneryydiigi çələəgiini kasaka bolzoroosoni dulduidan ygei kinamzanaa barika jabadalaas çələəlkə ba ulasiigi kamagaalka kuuliiin nemeltiin kemzeenyyd bolko erkiini kizagaarlaka, cələltədə jabuulagdaka ba cələltədə jabuulagdasan bolon mən tyynçelen basa nemelte kemzeenyyd bolko jala tokolgo, zəəriiini kuuliaar kuriaaza abka metees keroee ene togtooliigi tunkagiaka yjede tedeni bodoto deere bejelyylegdesen ygei baibal cəm çələəlkə bolno.

2. Niitiin arçalalgiin çanaraar gemnegdeze ilangajaa udaan bolzoroor erkee kasagdaka bujuu cələgdəkəər şiidkegdegçediigi enyynees koişo kimagadalgaas tabika ba cələlgiin gazaraas çələəlkə, mən tyynçelen 1 dyygeer pyynktede dursagdasan josoor niitiin arçalalgiin çanaraar nemelte kemzeedee kabaaduulagdagçadiin kemnelgiingee 1/3 dyyrgesen baibalni syydiin priigovoriin josoor çələəlnə.

3. Kerbeede ene togtooliigi tunkaglaka cagtani bodoto deereni bejelyylegdee ygei bol, niite arçalalgiin çanaraar cələlgədə şiidkegdesen ba mən nemeltiin josoor ştraat tokogdoson bujuu zəəriigi kuuliiin josoor kuriaan abtasan kemzeenyydees çələəlkə.

4. Jərənkii deereni niitiin arçalalgiin josoor cələlgədə şiidkegdesen ba cələgdəsən zemiigi dyyrgegçediigi, mən tedende nemeltiin zeme bolgon niite arçalalgiin josoor tokogdoson zemeteniigi çələəlkə.

5. Niitiin arçalalgiin çanaraar temdeglegdesen zyiliin 3 bol syydeer nemelte zeme bolgogdon şiidkegdesen baalaltiin kədəlməri abasan niuuruud ba mən kimgadaliigi baalaltiin kədəlmərieər soligdoson bolon, kuuli zakiraanii çanaraar tokogdoson baalaltiin kədəlməri abasan niuuruudiigi çələəlkə.

6. 3 zil kyrter kindanaa korigdoson ba korigdəko bolson zemete niuuruud bolko ulaan partizaan ba ulaan gvaardiiariigi, mən 5 ziliin bolzoroor şiidkegdesen bysegyiçyyd, tedeniigi nilka nasatai kyykestei ba tərəkə baibalni, şiidkeberiiin bolzoriigi karal ygei, niitiin arçalalgiin çanaraar kəngən zemede kabaadasan juu aman zemeerç abasan bykii erke koriligiigi boliuulan orkiko.

7. Syydiin ba kuuli zakiraanii josoor tokogdoson bəgəəd mənəə nekegdeze abtaa ədii baisan 100 tək. kyrterki jaliigi sullaka.

8. Eldebiin gem kiisen tukai Buriaad Mongol ASSR-iin syydiin ba mərdəlgiin zurgaanuudiin yzemzede baisan bəgəəd RSFSR iin kuuli caaziin josoor 3 zil kyrter cələəgəə kasagdaka, baalaltiin kədəlməri, 100 tək. kyrter jala tokogdoson juu ulasiigi kamagaal kiin bişe bişe ton kəngən kemzeenyybiigi jabuulkaar tələbləgdəsən keregyydiigi bolon mən tyyn çelen ujalgata togtooliigi ebdesen tukai keregyydiigi—caaşadaa yzemze kiize şiidkekiini zogsooko.

9. Buriaad Mongol ASSR-iin debisker deere baisan bykii ceregiin albanii kynyydte kədəlməriçən tariaaçanii ulaan ceregiin zuram sakilgiin ystaaviin zaabariiin yndese deere tokogdoson alibaa zeme nekeberieeseni çələəlkə.

10. Nege zileer cələəgəə kasagdaka ba 1 ziliin bolzor kyrter baalaltiin kədəlməri kiikeer ceregiin tribynaalaar şiidkegdesen bykii ceregiin alban kaagçad ba bişe azalçadiigi kinaltaasani çələəlkə.

11. Nçge zilees 3 zil kyrter çələəgəə kasagdakaar ceregiin tribynaalaar siidkegdesen bykii alba kaagçad ba bişe azalçadiigi—tere tribynaaliin şiidkebereer togtooson bolzoriingoo kagasiini dyyıgeed baibal kinaltaas çələəlkə.

12. Niitiin arçalaltiin çanaraar nemelte bolgogdoson kemzeegi, tyyn dotoroo ceregiin tribynaalaar şiidkegdesen ceregiin alban niuuruud ba bişe azalçan aradiigi 3 zil kyrter kindanaa kurigdakaar şiidkegdesen boloo byrç kəngən zemede siidkegdegçediigi cələəlkə.

13. RSFSR iin kuuli zarçamiin zyileer karagdasan ba niitiin arçalaltiin çanaraar nege zilee bişe kindanaa kurigdaka ba zilees deeşe bişe baalaltiin kədəlməridə orkoor zeme kiig keregiigi mərdəlgəəs ugtalan cooko.

14. Buriaad Mongoliin respyyblikiin debesker deere 1933 ijyyliiin 10-nii ədər kyrter kuuli busiin jabadaltaniigi ba udaa kiisen zemeteniigi, arçalaltiin çanaraar şiidkeg ba odoo yjede aliç niutagaa za baibaç, kerbeede tus ga kuuli busiin gemte jaba erkilee ygei baibal ene togt bagtaka baina.

15. Enyyni dooro zaag gem kiigçe niuuruudta ene tool kabaadaka ygeini:

a) Zəbləltə zasagta karşa diin emkide ba kubiskalda gyy bəlgəmdə idibketei kab san, bolon mən teselke, ga kob zəəkə ba koroto syidke dyylke ailgaka gem kiigçed

b) Banditiizm kiisen, ka vaan kiisen niuuruud, mən mag məngə yiledberilegçed, k sedeleer idilge abagçad ba kiigçedte.

c) RSFSR-iin kuuli zarç 151, 152, 153. 154, 197 ba zyileer karagdasan kuuliin bysegyinerligi tedeni dar multaraka jabadaloa esergy şa zorilgoor alasan gemted

ç) SSSR-iin TGK ba AKZ onii Aavgustiin 7 nii ədəriin siin yiledberiiin, kolkoozii kopiraaciin zəəri kamagalak kai ba mən 1932-onii aavg 22-iin ədəriin niitiin (soc zəəriigi bekizyylen kamaga tukai gargagdasan togtooliin deseer şiidkegdesen niuuru (1932 onii №62, st. 360 ba N 375 K. Z.)

Ene togtooliigi bejelyylen cedkeze baisaniigi kimgadan za baikiigi Bur. Mon. TG daalgaka.

Byke oros ulasiin Təbiin cedkeke Komiteediin tyryyleg
M. Kaliin

Byke oros ulasiin Təbiin cedkeke Komiteediin sekrit
A. Kisilio

Moskvaa, Kreemli
1933 onii Main
20-nii edər

Redaagtor Şiraboo

Издатель ... „Бур ...“ и ...
Бурлит 32.